

STUDIA
UNIVERSITATIS BABEŞ-BOLYAI

OECONOMICA

1975

CLUJ-NAPOCA

REDACTOR ȘEF: Acad. prof. ȘT. PASCU

REDACTORI ȘEFI ADJUNCTI: Acad. prof. ȘT. PÉTERFI, prof. VL. HANGA,
prof. GH. MARCU

COMITETUL DE REDACȚIE ȘTIINȚE ECONOMICE: Prof. VL. DICULESCU, prof.
A. NEGUCIOIU, prof. C. A. OLAH (redactor responsabil), conf. R. CRIȘAN,
conf. E. KEREKES (secretar de redacție)

STUDIA

UNIVERSITATIS BABEȘ-BOLYAI

OECONOMICA

Redacția: CLUJ-NAPOCA, str. M. Kogălniceanu, 1 • Telefon 1 34 50

SUMAR – CONTENTS – СОДЕРЖАНИЕ – SOMMAIRE

GH. POSTELNICU, Cu privire la caracterul de tendință al acțiunii legilor economice în socialism ● On the Trend Character of the Action of Economical Laws in Socialism	3
GH. PÉTER, Natura economică a rentei diferențiale în agricultura socialistă ● Экономическая природа дифференциальной ренты в социалистическом хозяйстве.	8
GH. DIȚU, Situația maselor muncitoare în capitalismul contemporan ● The Working People's Situation in the Contemporary Capitalism	14
GH. IONESCU, M. NAGHI, O metodă de stabilire a politicii de diversificare a producției într-o întreprindere industrială (cu exemplificare la UNIO – Satu-Mare) ● A Method for Establishing the Production Diversity Policy in an Industrial Enterprise (Taking as an Example UNIO – Satu-Mare)	20
I. RUSU, Metoda planului tangent pentru rezolvarea problemelor de programare convexă cu restricții liniare ● Tangent Plan Method for Solving the Problems of Convex Programm with Linear Constraints	28
V. CSEKE, Caracterizarea unor familii de distribuții în rețea ● Characterisation de quelques familles de distributions en traillis	33
M. BUNDUCHI, Stabilitate și ritmicitate în procesele economice ● Stabilité et rythmicité dans les processus économiques	36
P. PÂNTEA, Posibilități de îmbunătățire a colectării și repartizării cheltuielilor indirecte ale producției de construcții-montaj ● Improvement Possibilities of the Collecting and the Allocation of Industrial Expenditures of the Construction-Assembling Manufacture	42
I. TEMEȘ, Posibilități de simplificare a evidenței cheltuielilor activităților auxiliare și a decontării lor, în întreprinderile agricole de stat ● Возможности упрощения учета издержек вспомогательных видов деятельности и их расчета на государственных сельскохозяйственных предприятиях	47

E. DRĂGOESCU, Considerații privind formele creditului în socialism ● Considérations concernant les formes du crédit socialiste	52
V. PĂCURARIU, Controlul financiar preventiv, mijloc juridic de apărare a proprietății socialiste ● Le contrôle financier préventif, moyen juridique de défense de la propriété socialiste	56
V. BEJU, Posibilități de îmbunătățire a așezării unor impozite și taxe ● Possibilités d'améliorer la fixation de certains impôts et taxes	61
P. MĂRUȚĂ, Criterii de ierarhizare a elementelor unei colectivități ● Критерии иерархизации элементов одного коллектива	66
Discuții — Discussion — Дискусии — Discussions	
TR. TĂMĂȘAN, Contabilitatea, disciplină de graniță? ● Is Accounting a Limitrophe Science?	74

CU PRIVIRE LA CARACTERUL DE TENDINȚĂ AL ACȚIUNII LEGILOR ECONOMICE ÎN SOCIALISM

GHEORGHE POSTELNICU

Desigur, este un fapt cunoscut că legea economică se prezintă ca un raport esențial, necesar, general, relativ stabil și repetabil între laturile interne ale proceselor și fenomenelor economice. În condiții determinate, ea indică tendința dominantă, direcția principală de evoluție a acestor fenomene economice. Fiind mai săracă decât fenomenul economic, legea este, în primul rînd, un raport al esențelor sau, așa cum nota Lenin „... raportul dintre esențe”. Aceasta nu înseamnă că legea s-ar afla în afara fenomenului ei, dimpotrivă, este nemijlocit prezentă în el. Datorită acestui fapt Lenin arăta că: „legea ia ceea ce este calm, și de aceea legea, orice lege, este îngustă, incompletă, aproximativă”¹. Iar mai departe sublinia că „fenomenul este mai bogat decât legea”².

Fără îndoială, trăsătura dominantă, fundamentală a oricărei legi economice este esențialitatea sa. Din aceasta decurg toate celelalte trăsături ale sale: generalitate, necesitate, repetabilitate, care întregesc esența legii.

Natura mobilă și schimbătoare a fenomenelor economice, multitudinea nuanțelor sub care pot să se manifeste acestea, fac ca legea să nu reflecte mișcarea fiecărui proces în parte. Ea apare ca o rezultantă medie a unui număr mare de abateri, realizîndu-se ca o *tendință dominantă*.

Caracterul de tendință este specific, în primul rînd, legilor statistice — expresii ale unor legături esențiale, generale și necesare între fenomene și procese de masă. Dată fiind complexitatea deosebită a vieții sociale și economice, multitudinea factorilor individuali și uneori contradictorii care influențează mișcarea fenomenelor, legile economice sînt prin natura lor și legi statistice, croindu-și drum ca tendință. Esențialitatea legii apare, așadar, ca unitate a generalului și particularului, ca formă de mișcare a fenomenului economic „în spirală și nu în linie dreaptă”, după cum arăta Lenin. În consecință, cunoașterea și folosirea legilor economice nu poate fi rezumată numai la elucidarea esenței lor. Sporirea eficienței acțiunii umane este condiționată, în egală măsură, de puterea de a prevedea direcția desfășurării viitoare a fenomenelor, de exactitatea cu care este conturată forma mișcării lor ulterioare.

În lucrările lor clasicii marxism-leninismului au subliniat în repetate rînduri faptul că legile economice se manifestă sub forma unor medii rezultate din mulțimea proceselor individuale. Este adevărat că aceste referiri vizau în mod expres orînduirea capitalistă. „Este cit se poate de firesc — scria V. I. Lenin — că într-o societate formată din producători de mărfuri răzleți, nelegați între ei decât prin intermediul pieței, legile necesare să nu se manifeste altfel decât ca legi medii, legi sociale, legi

¹ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 29, Ed. politică, București, 1966, p. 128.

² V. I. Lenin, *op. cit.*, p. 129.

ale unor fenomene de masă, abaterile individuale într-o direcție sau alta compensându-se reciproc⁴³.

Într-adevăr, concurența acerbă în producție și interesele economice divergente rămân laturi esențiale ale relațiilor de producție capitaliste, care fac din tendința una din trăsăturile definitorii ale legilor ce acționează în această orînduire.

Aprofundarea cunoașterii legilor economice capătă o deosebită însemnătate în condițiile orînduirii socialiste. Necesitatea de a așeza întreaga politică economică pe bazele obiective, esențiale, legice ale dezvoltării societății ridică numeroase întrebări în fața cercetării. În mod firesc una din ele poate fi aceasta: oare și în socialism legile economice se manifestă sub formă de tendință?

Unii cercetători, pornind de la creșterea rolului economic al statului socialist, de la întărirea planicității și absența unor agenți economici purtători ai unor interese concurente, opuse, ajung la concluzia că în socialismul dezvoltat legile economice dobîndesc noi valențe, o formă nouă de mișcare, în sensul că: „se manifestă ca legi absolute și nu ca legi-tendință”⁴⁴.

Fără îndoială, înfăptuirea planică a repartiției muncii sociale, folosirea planului național unic ca instrument principal de realizare a echilibrului economic general, perfecționarea continuă a relațiilor de producție, elaborarea de către statul socialist a principiilor, formelor și metodelor celor mai adecvate de acțiune — constituie elemente specifice orînduirii noastre, care nu pot fi trecute cu vederea. Ele sînt un rezultat și totodată o premisă a unei folosiri conștiente și de ansamblu a legilor economice, de către statul socialist, față de folosirea lor fragmentară și de suprafață, specifică orînduirii capitaliste.

Cu toate acestea, analiza atentă a mecanismului de funcționare, inventarierea condițiilor materiale obiective care stau la baza acțiunii lor, precum și a trăsăturilor specifice pe care le îmbracă de-a lungul diferitelor etape de dezvoltare istorică, evidențiază tendința ca formă proprie de mișcare a legilor economice și în socialism. În sprijinul acestei idei pot fi aduse, credem, câteva argumente:

1. Se știe că una din formele de manifestare a contradicției dintre esență și fenomen este și cea dintre caracterul relativ constant al esenței și mobilitatea fenomenului. Descriind esența diferitelor legi economice, clasicii marxism-leninismului n-au lăsat să se înțeleagă că esența ar fi imuabilă. Dimpotrivă. Esența nu are un caracter constant în timp. V. I. Lenin remarca această trăsătură a esenței astfel: „Nu numai fenomenele sînt trecătoare, mobile, fluide, separate doar prin limite convenționale, ci și esențele lucrurilor”⁴⁵.

³ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 26, Ed. politică, București, 1964, p. 67.

⁴ Vezi A. Sergheev, *O sisteme ekonomiceskih zakonov v usloviah razvıtovo softalısma* în „Voprosi Ekonomiki” nr. 1/1974, p. 55.

⁵ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 29, Ed. politică, București, 1966, p. 210—211.

Fiind o reflectare a raporturilor generale, necesare ce se stabilesc în interiorul unei clase de fenomene și procese economice, esența legii este supusă modificărilor. Odată cu dezvoltarea fenomenelor și proceselor respective apar noi laturi, noi valențe ale uneia și aceleiași esențe, îmbogățind-o sau, dimpotrivă, în cazul dispariției unor condiții care o generează, diminuându-i conținutul. Prin urmare, esența însăși poate avea caracter discontinuu evoluind sub formă de tendință.

2. Date fiind condițiile materiale obiective care stau la baza existenței și acțiunii legii, esența acesteia are, în timp, un caracter limitat și condiționat. Aceasta înseamnă că ea se manifestă într-un anumit mod în funcție de condițiile concrete existente. În plus, stabilitatea esenței este condiționată de repetabilitatea fenomenelor respective. Or, fenomenele economice nu se repetă adoma, identic, în timp și spațiu, niciodată. Rezultă că esențele sînt în mișcare, iar formele de manifestare pe care le îmbracă indică tocmai tendința de evoluție a fenomenelor și proceselor respective.

3. Legile economice alcătuiesc și în socialism un sistem în interiorul căruia există infinite legături de interacțiune reciprocă. Nici o lege economică nu acționează în mod izolat de celelalte. Legăturile dintre ele generează influențe diverse, uneori contradictorii. Este cunoscut, de pildă, faptul că tendința spre lărgirea acumulării este mărginită de anumite limite. Depășirea nivelului optim al acumulării intră în contradicție cu tendința de creștere a fondului de consum. Pe aceeași linie se înscriu legăturile ce se stabilesc între legea valorii și legea repartiției după muncă, între legea economică fundamentală și toate celelalte legi ce acționează în socialism, ș.a.m.d. Deși fiecare lege economică are un conținut propriu, individualizat în raport cu celelalte, totuși forma de mișcare a esenței fiecăreia este puternic influențată de evoluția întregului sistem al relațiilor de producție, exprimîndu-se ca tendință. Cunoașterea și utilizarea corectă a fiecărei legi economice nu poate fi realizată decît printr-o cunoaștere și folosire corectă a sistemului de legi din care ea face parte. Esența fiecărei legi exprimă în mod sintetic nu numai tendința de evoluție și dezvoltare a unei anumite clase de fenomene, ci ea se înscrie în tendința dominantă de mișcare a întregului complex social-economic.

4. Legile economice n-au acționat niciodată într-un mediu pur. Nici feudalismul și nici capitalismul n-au fost orînduiri pure. În fiecare formațiune social-economică au subzistat, de-a lungul unui anumit interval de timp, relații și legi proprii orînduirii anterioare. Sînt unele perioade istorice de interferență cînd acționează atît legile economice proprii orînduirii noi cît și cele ale formațiunii vechi. O asemenea perioadă a cunoscut și țara noastră, perioadă specifică trecerii de la capitalism la socialism, cînd în economie s-a dat o luptă aprigă între nou și vechi, între relațiile socialiste în formare și cele capitaliste depășite de

istorie. În aceste condiții legile economice specifice orînduirii socialiste nu s-au putut manifesta în mod absolut, ci doar ca legi-tendință.

5. În sfîrșit, prin natura lor unele legi economice exprimă legături de succesiune, indicînd direcția spre care vor evolua anumite fenomene. Este suficient să amintim aici legea concordanței relațiilor de producție cu caracterul și nivelul forțelor de producție. Exprimînd legături de succesiune îndelungate în timp între forțele de producție și relațiile de producție, această lege a indicat întotdeauna direcția, tendința de dezvoltare a societății umane, tendința trecerii de la o formațiune socială la alta, de la un stadiu de dezvoltare la altul. În cazul orînduirii socialiste, legea de mai sus, evoluînd pe fondul unei baze tehnico-materiale aflate în plină dezvoltare și modernizare, a unor relații de producție supuse unui continuu proces de perfecționare, indică sensul înaintării spre comunism.

În aceeași categorie de legi pot fi încadrate legea creșterii productivității muncii și legea acumulării socialiste, care reflectă tendințe de lungă durată ale creșterii economice.

Evident, la argumentele de mai sus se mai poate adăuga și faptul că însăși nivelul cunoașterii legilor obiective de către om este relativ. Acest aspect este, însă, de natură subiectivă și nu obiectivă. Facem distincție între legea ca legătură obiectivă, internă, a unui fenomen și legea pe care o formulăm prin intermediul cunoașterii. Dacă esența lucrurilor este ineputabilă, înseamnă că ceea ce numim drept esență la un moment dat nu reprezintă decît o treaptă în procesul cunoașterii. Lenin sublinia în lucrările sale „procesul infinit de adîncire a cunoașterii de către om a lucrurilor, fenomenelor, proceselor etc. de la fenomen la esență și de la o esență mai puțin profundă la alta mai profundă”⁶.

Tendința de pătrundere tot mai adînc în esența fenomenelor are, așadar, un caracter necesar. Eficiența dirijării activității economice este, și în socialism, direct proporțională cu gradul de cunoaștere a esenței, a formelor de manifestare și a tendinței de evoluție a acesteia.

În această lumină este cît se poate de caducă împărțirea sau clasificarea științelor în exacte și inexacte. După părerea noastră, nu aceasta este problema cu care trebuie să se confrunte cercetarea. Aspectul care trebuie pus în discuție este tocmai capacitatea unei științe sau a alteia de a elabora previziuni cu o mare probabilitate de realizare. Iată de ce considerăm că tocmai în acest sector economiei politice a socialismului îi revin sarcini sporite. Efortul cercetărilor trebuie dirijat în direcția elucidării nu numai a esenței legilor economice ci și a tendinței de evoluție a acestora, în scopul sesizării și cuantificării factorilor esențiali care joacă un rol hotărîtor în procesul creșterii economice.

---

⁶ V. I. Lenin, *op. cit.*, p. 188.

ON THE TREND CHARACTER OF THE ACTION OF ECONOMICAL
LAWS IN SOCIALISM

(Summary)

The work presents some arguments in the favour of the thesis according to which the economic laws act in the form of a trend in socialism, too.

NATURA ECONOMICĂ A RENTEI DIFERENȚIALE ÎN AGRICULTURA SOCIALISTĂ

GHEORGHE PÉTER

Tot ce se cere pentru modul de producție capitalist în domeniul agriculturii este ca pământul să nu fie proprietate comună a societății, să nu aparțină celor ce muncesc, și această cerință ar fi atinsă chiar dacă pământul ar deveni proprietate burgheză colectivă, proprietate capitalistă de stat. În practică, însă, burgheziei îi lipsește curajul să naționalizeze pământul, întrucît într-un anumit stadiu a capitalismului un atac îndreptat împotriva unei forme de proprietate privată ar fi periculos pentru ea. Istoriceste desființarea proprietății private asupra pământului era posibilă la începuturile capitalismului, în perioada de răsturnare a orînduierilor feudale, cînd realizarea acestui act ar fi favorizat și dinamizat procesul de trecere la noua orînduire. Mai tîrziu, cînd însăși o parte a burgheziei a devenit proprietară asupra pământului, burghezia nu mai este interesată în desființarea proprietății private asupra pământului.

Producția capitalistă, subordonînd diferite forme ale proprietății funciare, continuă să se dezvolte pe baza legilor proprii modului de producție burghez, și dobîndind un caracter din ce în ce mai social, se lovește de limitele înguste generate de însușirea privată capitalistă. Legile economice, contradicțiile antagoniste proprii modului de producție burghez sînt valabile și pentru agricultura capitalistă, indiferent de forma de proprietate asupra pământului și de stadiile de dezvoltare ale orînduirii capitaliste. „Marile suprafețe care aparțin marii exploatare agricole — arăta Karl Kautsky încă la începutul secolului XX — a cărei caracter capitalist se dezvoltă din ce în ce mai mult, importanța crescîndă a arendării și a ipotecilor... acestea sînt elementele care pregătesc baza socializării producției agricole”¹.

În cazul naționalizării capitaliste a pământului renta diferențială ar fi însușită de către statul burghez, iar cea absolută ar dispărea. Deoarece proprietatea privată asupra pământului nu dispăre, se menține atît renta diferențială cît și cea absolută, cu toate consecințele lor negative.

Renta capitalistă, ca expresie a relațiilor de producție capitaliste din agricultură, exprimă următoarele trăsături:

1. Indiferent de etapa de dezvoltare în care se găsește capitalismul ea își are izvorul în plusvaloarea creată de proletariatul agricol, este parte a plusvalorii, exprimă, deci, relații de exploatare și subordonare. Relația economică fundamentală, exprimată de renta funciară capitalistă, este aceea dintre proletariatul agricol, pe de o parte, și arendașul capitalist și proprietarul funciar, pe de altă parte. Renta capitalistă exprimă, însă, și alte relații sociale antagoniste, relații derivate dintre arendașul capitalist și proprietarul funciar, plusvaloarea creată în agri-

---

¹ Karl Kautsky, *La question agraire. Etude sur les tendances de l'agriculture moderne*, Paris, 1900, p. 134.

cultura capitalistă fiind însușită sub forma profitului mijlociu și sub forma rentei funciare.

Însușirea rentei funciare în perioada capitalismului monopolist de către monopoluri sau de către statul burghez nu schimbă cu nimic esența ei exploatoare.

2. Pentru orînduirea capitalistă forma specifică a rentei funciare nu este renta diferențială — cauzată de monopolul exploatării capitaliste a pămîntului — ci cea absolută, a cărei cauză rezidă în proprietatea funciară și care exprimă, totodată, și separarea și contradicția antagonistă dintre pămînt în calitate de obiect al economiei și în cea de obiect al proprietății private.

3. Renta este plătită de către arendaș proprietarului funciar sub forma de arendă. Sistemul arendării nu este, însă, o formă generalizată în țările capitaliste, și chiar în țara cu agricultură capitalistă clasică, Anglia, rolul ei a scăzut. Renta poate fi însușită de către capitalist, de către statul burghez, sub forma impozitului după venitul agricol sau a impozitului plătit de consumatori și dobîndă ipotecară încasată de către bănci. Formele specifice capitaliste de realizare a rentei funciare în perioada monopolistă sînt dobînzile ipotecare bancare, impozitele directe și indirecte încasate de statul monopolist și sistemul prețurilor monopoliste.

4. Datorită monopolului proprietății funciare private în capitalism renta constituie un tribut pe care societatea este nevoită să-l plătească proprietarilor funciari. „Monopolul asupra unei părți din suprafața globului pămîntesc — arată Karl Marx — dă așa-zisului proprietar funciar posibilitatea de a percepe un tribut, de a impune plata unui impozit”². Societatea este lipsită, prin aceasta, de venituri importante pe care le-ar putea folosi pentru dezvoltarea producției agricole, pentru progresul tehnic în agricultură. „Renta capitalistă — arată K. Kautsky — este un tribut pe care proprietatea funciară îl impune dezvoltării sociale, creșterii tehnicii”³.

5. Renta funciară în orînduirile bazate pe exploatarea omului de către om, deci și în capitalism, este forma economică sub care se realizează proprietatea funciară. „Ori care ar fi forma specifică a rentei — arată K. Marx — un fapt e comun tuturor tipurilor acesteia, și anume acela că însușirea rentei este forma economică sub care se realizează proprietatea funciară”⁴.

6. De asemenea, în capitalism renta funciară se capitalizează, se transformă în preț al pămîntului, într-o formă irațională, în dosul căreia se ascunde o relație de producție reală.

În orînduirea socialistă proprietatea privată asupra pămîntului se desființează și pămîntul în totalitatea lui, indiferent de forma de proprie-

² Karl Marx, *Capitalul*, vol. III, partea II-a Ed. politică, București, 1955. p. 957.

³ Karl Kautsky, *Op. cit.*, p. 135.

⁴ Karl Marx, *Op. cit.*, p. 605.

tate, indiferent de destinația lui economică sau socială, devine obiect al avuției naționale. „Indiferent de proprietar — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — pământul este bun național”⁵. Concepția marxist-leninistă asupra pământului în calitate de bun național este expresia realității din lumea contemporană. Se adeverește ideea lui Karl Marx că „chiar și o întreagă societate, o națiune chiar, și toate societățile contemporane la un loc, nu sînt proprietarii pământului. Ele sînt numai posesorii lui, uzufructuarii lui, avînd obligația ca buni tați de familie să-l transmită îmbunătățit generațiilor următoare”⁶.

Fondul funciar, bun al întregului popor, principalul mijloc de producție în agricultură, care ca suprafață este limitat și nu poate fi înlocuit cu alte mijloace de producție, dar care în condițiile de astăzi poate fi substanțial îmbunătățit — impune o preocupare susținută și o concepție unitară privind folosirea lui rațională. Chiar și orînduirea capitalistă, datorită creșterii caracterului social al producției în agricultură, face absurdă proprietatea funciară privată. „Raționalizarea agriculturii, pe de o parte, care pentru prima oară face posibilă exercitarea ei pe scară socială, reducerea la absurd a proprietății funciare pe de altă parte, iată marile merite ale modului de producție capitalist”⁷. Producția agricolă capitalistă este, însă, subordonată scopului suprem de valorificare a capitalului, obținerii profiturilor maxime cu cheltuieli de capital minime. Socializarea producției agricole „ca și toate celelalte procese istorice ale capitalismului, a fost obținută, în primul rînd, cu prețul sărăcirii complete a producătorilor direcți”⁸.

Conducerea partidului nostru, apreciind de pe pozițiile înaintate ale dialecticii materialiste și a intereselor umanității problemele majore, care se află în centrul atenției internaționale, evidențiază atît limitele opticii și practicii burgheze cît și marile posibilități de care dispune omenirea privind valorificarea fondului funciar de care dispune globul pămîntesc.

Concepția creatoare a conducerii Partidului Comunist Român, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, valorificînd învățătura marxist-leninistă, ne indică o nouă optică și în ce privește proprietatea funciară. Pământul, fiind în primul rînd bun național, moștenit de la generațiile anterioare, se transformă în posesiunea întregii societăți numai în condițiile socialismului și comunismului. Prin proprietate socialistă asupra pământului — indiferent de forma ei de stat sau cooperatistă — se realizează unirea directă a producătorilor din agricultură cu pământul, principal mijloc de producție în această ramură, se realizează producția agricolă. Dispare

⁵ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Congresul al II-lea al Uniunii Naționale a Cooperativelor Agricole de Producție, în România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. VI, Ed. politică, București, 1972, p. 943.

⁶ Karl Marx, *Op. cit.*, p. 732.

⁷ Karl Marx, *Op. cit.*, p. 591.

⁸ Karl Marx, *Op. cit.*, p. 591.

pentru totdeauna „exproprierea muncitorilor agricoli de pământul lor și subordonarea acestora față de capitalist, care practică agricultura numai în vederea profitului”⁹. Aceasta este înlocuită în agricultura socialistă cu „producția prin societate și pentru societate”¹⁰.

Prin trecerea pământului direct în patrimoniul național, ca urmare a revoluției socialiste agrare în patria noastră, ca urmare a desființării dreptului de proprietate privată asupra lui, a fost lichidată baza obiectivă a existenței rentei absolute capitaliste. Acest fapt oferă condiții favorabile realizării unui permanent progres în agricultura socialistă, deoarece societatea nu mai este nevoită să plătească tribut unui grup de exploatare și mijloacele economice, astfel eliberate, se pot utiliza pentru intensificarea agriculturii. Nonexistența rentei absolute nu înseamnă, însă, și desființarea rentei diferențiale.

Renta diferențială în agricultura socialistă reprezintă o parte a plusprodusului agricol, în formă valorică, pe care îl obțin unitățile de producție agrară, care dispun de condiții naturale sau economice favorabile, sau practică o agricultură tot mai intensivă.

Cauza rentei diferențiale în agricultura socialistă o constituie monopolul asupra pământului ca obiect al economiei, care există independent de dreptul de proprietate asupra pământului. Pământul, principal mijloc de producție în agricultură este de calitate diferită și fiecare calitate există într-o cantitate limitată, ceea ce creează baza naturală a monopolizării lui.

Monopolul pământului în calitate de obiect al economiei exprimă acele relații de producție care apar între producătorii din agricultură în procesul producerii produselor agrare. Acest monopol este, însă, o categorie istorică, și apare numai în condițiile separării producătorilor, pe baza autonomiei economice a acestora. Autonomia producătorilor în economia țării noastre se realizează pe fondul proprietății socialiste de stat și cooperatiste asupra mijloacelor de producție. În acest sens monopolizarea pământului ca obiect al economiei presupune autonomia producătorilor, inclusiv o formă juridică a proprietății funciare.

Plusprodusul suplimentar, care apare pe terenurile mai fertile, sau mai favorabil așezate față de căile de comunicație și centrele de desfacere, precum și plusprodusul suplimentar care apare ca urmare a investițiilor succesive pe terenurile de fertilitate naturală favorabilă, are și în agricultura socialistă: a) un caracter *constant*, pentru că se bazează pe monopolizarea unui fenomen natural limitat și ireproductibil, spre deosebire de industria prelucrătoare, unde plusprodusul suplimentar, ce ia naștere ca urmare a progresului tehnic într-o întreprindere sau alta, are un caracter trecător; b) acest plusprodus suplimentar constant este realizat de către acei producători din agricultură, care *monopolizează terenuri cu o fertilitate medie și foarte bună*, deci terenuri cu o fertilitate

⁹ Karl Kautsky, *Op. cit.*, p. 458.

¹⁰ *Ibidem.*

superioară, față de terenurile cu fertilitate slabă, atrase în circuitul agricol. Spre deosebire de aceasta, în industria prelucrătoare plusprodusul suplimentar apare numai în acele unități economice care produc în condiții *superioare* față de cele *medii*. Produsul suplimentar agricol cu caracter constant este generat, deci, de condițiile naturale de producție *medie și foarte bună*, și prin *monopolizarea acestora de către producătorii autonomi el dobîndește expresia economică de rentă funciארă diferențială*. Caracterul de rentă a acestui produs suplimentar este determinat de faptul că constituie un plusprodus suplimentar *constant*, cu caracter de *monopol* și îl realizează acei producători din agricultură care lucrează în condițiile naturale și economice *superioare* față de lucrătorii care produc în condiții relativ slabe.

Prin aceasta argumentăm că *renta diferențială este generată și în agricultura socialistă de monopolul asupra pămîntului ca obiect al economiei, și nu în calitate de obiect al dreptului de proprietate*. Numai astfel se poate înțelege indicația lui K. Marx că „renta rezultă din relațiile sociale în care are loc exploatarea pămîntului”¹¹.

Din cele analizate reiese că *renta funciארă diferențială este acel produs suplimentar constant pe care îl realizează producătorii din agricultură, datorită monopolizării unor condiții naturale de producție favorabile*.

Deci, nu dreptul de proprietate asupra pămîntului imprimă caracter de rentă acestui plusprodus suplimentar agricol, ci monopolizarea unor condiții obiective de producție favorabile și ireproductibile de către producătorii asociați. Dreptul de proprietate asupra pămîntului nici în agricultura capitalistă nu creează *renta diferențială*, ci o transferă din mîna arendașului în buzunarul proprietarului funciאר. Nici în agricultura socialistă dreptul de proprietate asupra pămîntului nu este cauza creării *rentei diferențiale*, ci a însușirii ei de către producători, unitatea agrară și statul socialist.

În privința definirii *rentei diferențiale* în agricultura socialistă există încercări și în literatura de specialitate.

Astfel, acad. V. Malinschi arată că *renta diferențială* „... nu reprezintă altceva decît diferența dintre valoarea individuală a produsului obținut pe pămîntul cel mai puțin fertil și valoarea individuală a produselor obținute pe pămînturile de fertilitate medie sau superioară”¹². Autorul evidențiază just faptul că *renta diferențială este, și în agricultura socialistă, diferența dintre valoarea individuală și socială a produselor agricole, valoarea plusprodusului suplimentar care apare în sfera producției agricole, fiind o categorie a reproducției sociale*. Din această analiză reiese, deci, că în agricultura socialistă valoarea plusprodusului suplimentar îmbracă forma economică de *rentă diferențială* încă în sfera pro-

¹¹ Karl Marx, *Mizeria filozofiei*, în Marx-Engels, *Opere*, vol. 4 Ed. politică București, 1958, p. 572.

¹² V. Malinschi, *Aspecte actuale ale rentei funciאר*, Ed. Academiei R. S.

ducției. Desigur, renta funciară nu este o categorie economică numai a producției nemijlocite, ci a reproducției în ansamblu, deci și a repartiției, schimbului și consumului. „Relația oamenilor — scrie N.A. Tagolov — în legătură cu producerea și repartiția unui astfel de venit diferențial reprezintă relații de rentă”¹³. Autorul include alături de producție și repartiția, nu se referă însă și la sfera schimbului și consumului. De asemenea, renta o definește direct „venit diferențial”, ceea ce ne îndreptățește să concepem renta ca rezultat al repartiției, venitul fiind, după concepția noastră, o categorie economică exclusiv a repartiției. Considerăm că metodologia lui Karl Marx cu privire la determinarea rentei ca formă economică a plusprodusului suplimentar, a plusvalorii suplimentare cu caracter constant, ne îndreptățește să privim și renta diferențială din agricultura socialistă, înainte de toate, ca o categorie a producției, plusprodus suplimentar, chiar în cazul expresiei valorice a plusprodusului suplimentar. Astfel trebuie înțeleasă, după opinia noastră, indicația lui K Marx că renta „își are obârșia în societate și nu în pământ”¹⁴. Aceasta nu exclude desigur prezența rentei și în sfera repartiției ca formă de venit, în sfera schimbului produselor agrare dintre oraș și sat și în sfera consumului, — productiv și neproductiv.

Renta funciară diferențială este, deci, categoria economiei în care își găsesc expresia relațiile economice dintre producătorii socialiști, uniți pe baza proprietății socialiste asupra pământului și asupra celorlalte mijloace de producție, cu privire la crearea, repartizarea și însușirea plusprodusului suplimentar diferențial. Renta funciară diferențială realizată atât în unitățile agricole de stat, cât și în cele cooperatiste servește pentru satisfacerea nevoilor materiale ale membrilor societății și pentru dezvoltarea întregii economii naționale.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПРИРОДА ДИФФЕРЕНЦИАЛЬНОЙ РЕНТЫ В СОЦИАЛИСТИЧЕСКОМ СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ

(Резюме)

Автор подвергает анализу категорию дифференциальной ренты сквозь призму четырёх моментов социального воспроизводства: производство, распределение, обмен и потребление. Соответственно с этим, дифференциальная рента, созданная в качестве прибавочного продукта, обращается в доход. Работа подчёркивает эксплуататорскую сущность и ограничивающий характер производительных сил капиталистической ренты, а также новое содержание и специфические черты дифференциальной ренты в социалистическом сельском хозяйстве.

¹³ N. A., Tagolov, *Kurs politiceskoi ekonomii*, tom. II, Moskva, 1970, p. 439—440.

¹⁴ Karl Marx, *Op cit.*, p. 172.

SITUAȚIA MASELOR MUNCITOARE ÎN CAPITALISMUL CONTEMPORAN

GHEORGHE DIȚU

Evoluția societății omenești contemporane este indisolubil legată de desfășurarea pe un front larg a unei ample și profunde revoluții științifico-tehnice, a cărei influență este puternic resimțită în toate domeniile vieții sociale.

Asupra intensității, ritmului și urmărilor sale social-economice își pune amprenta orînduirea social-economică în cadrul căreia se înfăptuiește. Dacă în țările socialiste folosirea cuceririlor revoluției științifico-tehnice este pusă în slujba accelerării progresului forțelor de producție, al creării condițiilor pentru satisfacerea tot mai deplină a trebuințelor individuale și generale ale fiecărui membru și ale societății în ansamblul său, în societatea capitalistă contemporană ea este subordonată aceluiași interse înguste de clasă ale burgheziei monopoliste, confirmînd încă odată justetea concluziilor lui Marx că „în cadrul sistemului capitalist toate metodele de sporire a forței productive sociale a muncii se înfăptuiesc pe seama muncitorului individual“,... „toate mijloacele pentru dezvoltarea producției se transformă în mijloace de dominare și exploatare a producătorului“¹.

Analiza economiei țărilor capitaliste dezvoltate — principalele beneficiare ale cuceririlor tehnico-științifice contemporane în lumea capitalistă —, infirmă afirmațiile apologetice despre ridicarea automată a nivelului de viață al maselor populare, datorită progresului tehnic, și demonstrează fără putință de tăgadă că progresul tehnic în sine nu constituie o garanție sigură a creșterii nivelului de trai al maselor muncitoare, atîta timp cît el este pus în slujba valorificării capitalului.

Pe fondul desfășurării revoluției științifico-tehnice economia țărilor capitaliste dezvoltate a cunoscut în ultimele decenii creșteri însemnate, chiar dacă aceste creșteri sînt sub posibilitățile oferite de cuceririle științei și tehnicii, dacă se interpătrund cu perioade de stagnare și, chiar, regres.

O imagine sintetică asupra acestei creșteri ne-o oferă datele din tabelul 1.

În mod firesc aceste creșteri ar fi trebuit să constituie fundamentul unei ridicări însemnate a nivelului de viață al oamenilor muncii din toate țările capitaliste dezvoltate. Analiza datelor statistice din aceste țări permite să se constate că această creștere economică relativ înaltă s-a împletit strîns cu intensificarea procesului de proletarizare, de transformare în proporții crescînde a populației în forță de muncă salariată, aflată la dispoziția capitalului (tabelul 2).

¹ K. Marx-F. Engels, *Opere*, vol. 23, Ed. politică, București, 1966, p. 654—655.

Tabel 1

Evoluția unor indicatori de bază ai dezvoltării economiei țărilor capitaliste dezvoltate²
1960=100

Țara	Produs național brut		Producția industrială		Prod. int. brut pe locuitor	Productivitatea anuală a muncii în industrie
	1970	1973	1970	1973	1970	1970
Total țări capitaliste dezvoltate	160,7	187,1	172,8	205,0	144,2	150,0
S.U.A.	148,6	171,0	154,6	181,5	131,0	135,4
Japonia	286,0	367,8	364,7	471,5	266,5	249,0
Canada	166,1	199,2	181,7	219,4		144,3
Anglia	130,2	144,4	132,3	147,0	122,5	135,9
R.F.G.	161,5	180,0	175,0	197,4	148,1	165,5
Franța	176,0	208,4	177,0	217,0	160,0	165,7
Italia	172,0	190,0	193,4	211,6	158,5	169,3

Tabel 2

Ponderea salariaților în totalul populației active în câteva țări capitaliste dezvoltate³. (în %)

Anul	S.U.A.	Canada	R.F.G.	Franța	Anglia	Italia	Olanda	Suedia	Japonia
1960	80,4	81,4 ¹	78,9 ¹	68,9 ²	89,0 ¹	66,3 ¹	79,8	83,2	53,6
1970	86,3	86,3	82,9	75,7	92,7	67,8	83,6	89,0 ³	63,7
1973	87,2 ⁴	87,6	84,2	80,4	92,8	72,2	84,3	89,3 ⁴	67,8

Cu excepția Japoniei și Italiei, țări cu țărănime încă numeroasă, în toate celelalte țări capitaliste dezvoltate ponderea populației salariate depășește patru cincimi din populația activă și tinde să ajungă sau să depășească nouă zecimi.

Această situație prezintă o importanță deosebită, deoarece ea pune cvasitotalitatea populației țărilor capitaliste în dependență directă și nemijlocită față de capital în general, de cel monopolist îndeosebi, transformă vânzarea forței de muncă în singura sursă de existență și pune nivelul de viață al întregii populații în dependență directă de evoluția salariilor.

În virtutea acestui fapt se poate considera drept principal indicator al evoluției nivelului de trai al oamenilor muncii mișcarea salariului în general, a celui real îndeosebi.

² Calculat după: Mirovaia ekonomika i mejdunarodnie otnoșenia, nr. 3 din 1972, p. 152; nr. 2/1973, p. 155; nr. 4/1973, p. 149; Ekonomiceskoe položenie kapitalitičeskikh i razvivajuščihsia stran. Obzor za 1973 i naciālo 1974 goda, p. 3 și 4.

³ Mirovaia ekonomika i mejdunarodnie otnoșenia, nr. 2/1975, p. 147.

Atitudinea tot mai combativă a clasei muncitoare, gradul ei de organizare tot mai înalt i-a permis să impună claselor exploatoare satisfacerea unor revendicări de ordin economic și să amelioreze condițiile vânzării forței sale de muncă, inclusiv unele sporuri însemnate ale salariilor, în toate aceste țări.

Dar se impune a fi subliniat, înainte de toate, faptul că aceasta nu s-a produs automat, de la sine, nu constituie un cadou făcut maselor muncitoare de clasele exploatoare, ci rezultatul unor îndrăznețe bătălii de clasă.

Astfel, numai în intervalul 1 ianuarie 1970 — 1 iulie 1974 numărul zilelor — om grevă au însumat în Franța 15 948 mii, în Anglia 64 498 mii, în Italia 88 714 mii, iar în S.U.A. și Canada numai în perioada 1970—1973 s-a ridicat la 167 000 mii și, respectiv, 22 767 mii⁴.

În al doilea rând, puternica inflație, pe fondul căreia se dezvoltă economia capitalistă contemporană, determină o rapidă creștere a costului vieții și o puternică erodare a puterii de cumpărare a maselor.

Tabel 3

Ritmurile medii anuale de creștere a costului vieții⁵ (în%)

Perioada	S.U.A.	R.F.G.	Anglia	Franța	Italia	Canada	Suedia	Japonia
1961—1965	2,75	2,9	4,0	3,6	3,95	2,75	4,0	5,65
1966—1970	4,3	2,7	4,6	4,3	2,9	3,9	4,35	5,25
1971—1973	4,5	5,75	8,6	9,1	7,1	5,0	6,0	7,75

Așa cum se poate desprinde cu suficientă claritate din datele de mai sus, ritmurile de creștere a costului vieții devin tot mai înalte, tinzând să compromită total sporirea salariului real sau să o reducă la dimensiuni neînsemnate și aceasta în condițiile unei creșteri însemnate a eficienței muncii.

După datele furnizate de statisticile oficiale ale țărilor respective ritmurile medii anuale de creștere a salariului real al muncitorilor din industria prelucrătoare au evoluat astfel:⁶

Tabel 4

Perioada	S.U.A.	Canada	R.F.G.	Anglia	Franța	Italia	Japonia
1961—1965	1,6	1,8	5,1	2,6	3,3	6,0	5,3
1966—1970	0,9	3,3	4,7	2,2	5,0	6,6	8,1
1971—1973	0,9	2,5	3,9	0,6	3,0	2,5	7,5

⁴ Calculat după Ekonomiceskoe položenie kapitalisticeskih i rozvivaluscihsia stran, 1974, p. 52; Mirovaia ekonomika i mejdunarodnie otnošenja, nr. 1/1975, p. 155.

⁵ Mirovaia ekonomika i mejdunarodnie otnošenja, nr. 5/1974, p. 152.

⁶ *Idem*, p. 153.

Cu excepția Japoniei, R.F.G. și Italiei — țări care au cunoscut o creștere deosebit de rapidă în perioada analizată — ritmurile de creștere a salariului real au fost modeste sau neînsemnate în raport cu posibilitățile oferite de progresul științifico-tehnic contemporan, marcând, în plus, o pronunțată tendință de descreștere. În ceea ce privește Japonia, Italia și parțial R.F.G., trebuie subliniat că sporurile relativ înalte se explică, în mare parte, prin nivelul scăzut de la care s-a pornit, în special pentru primele două.

O puternică influență negativă asupra situației maselor muncitoare din țările capitaliste o exercită existența unei numeroase armate de șomeri și tendința extrem de pronunțată de creștere a acestora în ultima perioadă.

Tabel 5

Numărul mediu anual al șomerilor înregistrați și ponderea lor în totalul salariaților⁷

Țara	1960		1965		1970		1973		1974 Trim. I
	A	B	A	B	A	B	A	B	A
Total țări capitaliste dezvoltate (I + II)	7 962	4,1	6 566	3,2	7 846	3,5	8 684	3,7	10 078
S.U.A. (I)	3 852	6,9	3 366	5,5	4 088	5,5	4 304	5,5	4 968
Canada (I)	446	8,4	280	4,9	495	7,2	520	6,4	636
R.F.G. (II)	237	1,1	147	0,7	149	0,9	273	1,4	625
Anglia (II)	326	1,5	360	1,6	640	2,8	642	2,9	620
Franța (II)	130	0,9	142	1,0	262	1,6	394	2,4	480
Italia (II)	1 746	13,0	1 286	10,1	961	7,5	1 110	8,4	1 200
Japonia (I)	500	2,2	390	1,4	590	1,7	660	1,8	710

A = mii persoane; B = procente din numărul salariaților; I = aprecieri pe baza cercetării selective; II = înregistrați la birourile de plasare.

După cum se poate constata din datele tabelului de mai sus deosebit de mari sînt proporțiile șomajului în S.U.A., Canada, Italia. Remarcabil este faptul că în ultima perioadă se constată o sporire bruscă a dimensiunilor sale și în celelalte țări.

Agravarea crizei mondiale a economiei capitaliste, în particular criza energetică și a materiilor prime, a antrenat o înrăutățire bruscă a situației și o intensificare deosebită a procesului de concedieri temporare sau definitive a unor importante detașamente ale clasei muncitoare, reducerea săptămînii de lucru cu reducerea corespunzătoare a salariului, etc.

După unele evaluări incomplete, în anul 1974 rata șomajului a depășit în S.U.A. 8%, în Anglia și Belgia 7%, în Franța s-a situat între 3 și 4%, iar în R.F.G. reprezenta 2,5%⁸.

⁷ Calculat după Mirovala ekonomika i mejdunarodne otnošenja, nr. 9/1974, p. 150; nr. 2/1975, p. 147.

⁸ v. „Era socialistă”, nr. 24/1974, p. 52.

La finele lunii ianuarie 1975 numărul șomerilor atinse în Franța cifra de 766 mii, reprezentând 3,4% din populația activă a țării, în S.U.A. 7,5 milioane persoane, etc.

Adâncirea recesiunii economice, creșterea alarmantă a șomajului și, odată cu ea, agravarea tensiunilor sociale, a determinat o serie de guverne din țările capitaliste să-și reconsidere politica economică, să mute centrul de greutate de la măsurile de combatere a inflației la cele de combatere a recesiunii.

Cifrele medii ascund, însă, niște realități mai complexe, numărul persoanelor care sînt atinse de șomaj fiind cu mult superior acestora, după cum se poate constata din datele tabelului de mai jos:

Tabel 6

	S. U. A.					Anglia				
	1965	1970	1971	1972	1973	1965	1970	1971	1972	1973
Numărul persoanelor care și-au pierdut locul de muncă în cursul anului (milioane)	12,3	14,6	15,9	16,4	14,2	1,0	1,7	1,6	1,8	1,9
Ponderea în totalul salariaților (în%)	20,2	20,6	22,3	23,0	20,8	5,0	7,0	6,0	8,0	8,0

Peste o cincime din populația salariată a S.U.A., suferă, așadar, anual după urma șomajului. Dacă se ia în considerare faptul că durata medie a acestuia oscilează între 10 și 12 săptămîni, se pot evalua cu ușurință dimensiunile influenței sale negative asupra situației oamenilor muncii. În Anglia ponderea mai scăzută a persoanelor care sînt atinse anual de șomaj este „compensată” de durata sa mult mai lungă care oscilează între 17 și 20 de săptămîni.

În mod deosebit suferă de pe urma șomajului detașamentele mai puțin instruite și calificate ale clasei muncitoare, în cadrul cărora ponderea șomajului este considerabil mai ridicată decît în cadrul celorlalte categorii.

Tabel 7

Nivelul șomajului în cadrul diferitelor categorii de salariați în S.U.A. (în %)

	1960	1965	1970	1972	1973
Total salariați	5,5	4,5	4,9	5,6	4,9
A „Gulere albe”	2,7	2,3	2,8	3,4	2,9
B „Gulere albastre” total	7,8	5,3	6,2	6,5	5,3
Muncitori calificați	5,3	3,6	3,8	4,3	3,7
Muncitori semicalificați	8,0	5,5	7,1	6,9	5,7
Muncitori necalificați	12,6	8,6	9,5	10,3	8,4

⁹ Mirovaia ekonomika i mejdunarodnie otnoșenia, nr. 9/1974, p. 156.

Datele din tabel indică în mod clar faptul că în rîndurile muncitorilor ponderea șomajului este mult mai ridicată decît în rîndurile altor categorii de salariați, iar în ceea ce privește muncitorii necalificați ea reprezintă dublu sau chiar mai mult decît dublul mediei generale.

Tineretul resimte cel mai puternic efectele incapacității societății capitaliste de a asigura folosirea integrală a forței de muncă. Printre tineri rata șomajului este de cîteva ori mai ridicată decît rata generală a acestuia. Așa, de pildă, în S.U.A. în anul 1973 rata medie a șomajului pentru populația albă de sex bărbătesc era de 3,7%, dar ea reprezenta 15,1% pentru tinerii între 16—17 ani, 10% pentru cei de 18—19 ani.

Deosebit de ridicată este rata șomajului în cadrul populației de culoare din S.U.A., consecință directă și nemijlocită a împletirii strînse a inechităților sociale cu cele rasiale. În general rata șomajului în cadrul diferitelor categorii de vîrstă reprezintă pentru populația de culoare dublul celei corespunzătoare pentru categoria respectivă a populației albe sau chiar mai mult. În anul 1973 rata șomajului se ridică la 34,4%, pentru tinerii negri în vîrstă de 17—18 ani, la 22,1%, pentru cei în vîrstă de 18—19 ani și 36,5% și respectiv 33,3% pentru tinerele de culoare¹⁰.

Înrăutățirea situației generale economice în țările capitaliste, adîncirea și intensificarea fenomenelor de criză, dovadă că relațiile de producție create de orînduirea capitalistă „nu mai corespund noilor forțe de producție, dezvoltării impetuoase a revoluției tehnico-științifice, nu mai pot oferi soluții corespunzătoare în interesul maselor largi populare, al progresului”¹¹, nu oferă perspectiva unei îmbunătățiri a situației maselor muncitoare în viitorul imediat.

THE WORKING PEOPLE'S SITUATION IN THE CONTEMPORARY CAPITALISM

(Summary)

The author analyses the evolution of the economic situation of the working class in the developed capitalist states in the conditions of the contemporary scientific technical revolution, fact which permits him to find that the contemporary technical progress slightly contributes to the improvement of the working people's living standard. But, on the background of this technical progress the capitalist crisis is deepened which gives birth to new difficulties for the working people.

¹⁰ v. Mirovaia ekonomika i mejdunarodnie otnoşenia, nr. 9/1974, p. 156.

¹¹ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român*, Ed. politică, București, 1974, p. 15.

O METODĂ DE STABILIRE A POLITICII DE DIVERSIFICARE A PRODUCȚIEI ÎNTR-O ÎNTEPRINDERE INDUSTRIALĂ

(Cu exemplificare la UNIO — Satu-Mare)

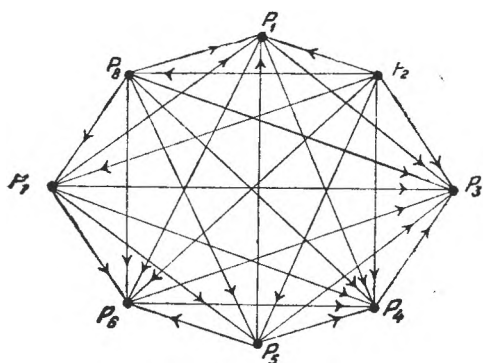
GH. IONESCU, M. NAGHI

Procesul de diversificare a producției industriale este un proces obiectiv, complex, permanent și dinamic de creare și dezvoltare de noi produse și de modernizare a celor existente pe baza progresului tehnico-stiințific obținut, produse care duc la satisfacerea diferențiată a nevoilor de consum într-un mod cu totul nou decât înainte și prin care se dau valențe noi materiilor prime, proces ce determină existența unor mijloace de muncă și forță de muncă adecvate.

În urma acestui proces se obțin mutații structurale calitative de producție în întreprindere, ramură industrială sau în întreaga industrie.

Importanța acestui proces este legată de eficiența economică a producției, de competitivitatea acesteia.

Calea principală prin care se realizează diversificarea o reprezintă activitatea permanentă de asimilare de noi produse în cadrul întreprinderilor industriale. În vederea asigurării unei eficiențe economice ridicate asimilarea trebuie precedată de un studiu permanent al pieții interne și externe atît pentru produsele destinate nevoilor imediate dar mai ales pentru produsele de perspectivă.

$G_2 = (P, U_2)$

Politica de diversificare constă în opțiunea tactică și / sau strategică, prin care întreprinderea se angajează ca fără să abandoneze în întregime vechile produse să fabrice produse noi care să-i lărgescă gama de produse și / sau să amelioreze tehnic și / sau economic o parte din cele existente. Sub aspect tactic urmărește de-

terminarea sortimentelor din același produs iar sub aspect strategic urmărește alegerea sortimentului de produse diferite.

Adoptarea unei politici de diversificare reprezintă de fapt actul decizional prin care se stabilesc prioritățile de asimilare și modernizare a diferitelor produse avînd în vedere diferite criterii ce se pot grupa în funcție de complexitatea efectului economic astfel:

- criterii de eficiență economică absolută;
- criterii de eficiență economică relativă;
- criterii de prognoză;
- criterii tehnice.

Tabel 1

Criterii	UNITĂȚILE												
	Pentru criteriul de eficiență economică absolută z1			Pentru criteriul de eficiență economică relativă z2				Pentru criteriul de prognoză z3			Pentru criteriul tehnic z4		
	z(1,1)	z(1,2)	z(1,3)	z(2,1)	z(2,2)	z(2,3)	z(2,4)	z(3,1)	z(3,2)	z(3,3)	z(4,1)	z(4,2)	z(4,3)
Produce													
P_1	0,90	0,2	0,43	0,24	1,0	0,70	0,23	1	0,70	0,70	0,82	0,70	0,30
P_2	0,98	0,02	0,95	0,4	0,69	0,76	0,88	0,17	1	0,3	0,72	1	1
P_3	0,60	1	0,43	1	0,69	1	0,64	1	1	0,70	1	1	0,70
P_4	0	0,79	0	0,29	0,48	0,91	0	0,30	1	0,30	0,87	0,70	0,30
P_5	1	0,10	0,83	0,42	0	0,82	0,11	0,30	0,30	0,30	0,95	1	1
P_6	0,50	0,30	0,48	0	0,97	0,76	0,35	0,70	0,70	1	0,05	0,70	0,70
P_7	0,77	0,08	0,18	0,08	0,97	0	0,53	0,70	0,70	0,70	0	0,70	0
P_8	0,96	0	1	0,15	0,98	0,65	1	0,30	0,30	1	0,04	0,70	0,70
K_j^*	8,7	14,1	12,9	3,3	9,8	1,1	7,6	10,9	4,4	5,4	2,3	11,9	7,6

$z(1,1)$ = cheltuieli anuale de producție
 $z(1,2)$ = beneficiul anual
 $z(1,3)$ = cheltuieli de asimilare
 $z(2,1)$ = prețul de vânzare specific
 $z(2,2)$ = prețul în lei valută
 $z(2,3)$ = termen de recuperare

* Modul de calcul al lui K_j este dat în continuare.

$z(2,4)$ = perioada de asimilare
 $z(3,1)$ = stabilitatea în timp a cererii
 $z(3,2)$ = aria cercului de consumatori
 $z(3,3)$ = acoperirea internă cu materii prime
 $z(4,1)$ = gradul de valorificare a materiei prime = greutate/beneficiu $\times$ 100
 $z(4,2)$ = ușurința în exploatare
 $z(4,3)$ = adaptarea la condițiile de exploatare

Tabel 2

Specialiști	Tehnologi		Protectanți		Economiiști		Cadre de cond.		Beneficiari	
	T1	T2	P1	P2	E1	E2	C1	C2	B1	B2
	Top (locul 1)									
1	z(2,4)	z(1,3)	z(4,2)	z(4,2)	z(1,2)	z(1,2)	z(3,1)	z(3,1)	z(4,2)	z(4,3)
2	z(1,3)	z(3,3)	z(4,3)	z(1,3)	z(1,1)	z(1,1)	z(3,2)	z(3,2)	z(4,3)	z(4,2)
3	z(3,3)	z(2,4)	z(4,1)	z(3,1)	z(3,1)	z(2,2)	z(1,2)	z(3,2)	z(2,2)	z(2,2)
4	z(1,2)	z(1,2)	z(2,1)	z(4,3)	z(3,2)	z(1,3)	z(2,2)	z(1,2)	z(2,1)	z(2,4)
5	z(4,1)	z(2,1)	z(1,3)	z(4,1)	z(3,3)	z(3,1)	z(2,3)	z(1,3)	z(2,4)	z(1,1)
6	z(2,1)	z(1,1)	z(2,3)	z(3,2)	z(2,2)	z(3,3)	z(1,3)	z(4,2)	z(1,1)	z(2,1)
7	z(1,1)	z(4,1)	z(1,2)	z(1,2)	z(1,3)	z(3,2)	z(1,1)	z(4,3)	z(1,3)	z(1,3)
8	z(4,2)	z(4,2)	z(3,1)	z(2,2)	z(2,3)	z(4,1)	z(3,3)	z(2,4)	z(1,2)	z(1,2)
9	z(4,3)	z(2,3)	z(3,2)	z(3,3)	z(2,4)	z(2,3)	z(2,1)	z(1,1)	z(3,3)	z(2,3)
10	z(2,3)	z(3,1)	z(2,2)	z(2,4)	z(4,1)	z(2,4)	z(2,4)	z(2,3)	z(4,1)	z(4,1)
11	z(3,1)	z(4,3)	z(2,4)	z(2,1)	z(4,2)	z(4,2)	z(4,3)	z(2,1)	z(2,3)	z(3,3)
12	z(3,2)	z(3,2)	z(1,1)	z(1,1)	z(4,3)	z(4,3)	z(4,2)	z(3,3)	z(3,1)	z(3,1)
13	z(2,2)	z(2,2)	z(3,3)	z(2,3)	z(2,1)	z(2,1)	z(4,1)	z(1,1)	z(3,2)	z(3,2)

$P_i \backslash P_j$	P_1	P_2	P_3
P_1	0,575	0,425	0,477
P_2	0,4	0,7	0,8
P_3	0,815	0,632	0,629
P_4	0,31	0,52	0,98
P_5	0,447	0,273	0,044
P_6	0,9	0,98	0,71
P_7	0,478	0,544	0,411
P_8	1	0,77	0,9
P_9	0,650	0,413	0,281
P_{10}	0,77	0,67	1
P_{11}	0,293	0,402	0,239
P_{12}	0,82	1	1
P_{13}	0,541	0,552	0,520
P_{14}	0,78	0,7	1

Tabel 3

P_4	P_5	P_6	P_7	P_8
0,748	0,522	0,513	0,924	0,518
0,59	0,7	0,4	0	0,77
0,825	0,705	0,807	0,807	0,731
0,77	0,23	0,7	0,9	0,7
1	0,708	0,719	0,815	0,556
0	0,4	0,3	0,28	0,57
	0,272	0,371	0,447	0,480
	1	0,7	0,77	1
0,706		0,478	0,496	0,526
0,7		0,97	0,97	0,98
0,515	0,381		0,804	0,517
0,82	0,9		0,22	0,65
0,563	0,381	0,566		0,413
0,87	0,95	0,76		0,82
0,620	0,510	0,672	0,706	
0,83	0,91	0,4	0,4	

DIVERSIFICAREA PRODUCȚIILOR INDUSTRIALE

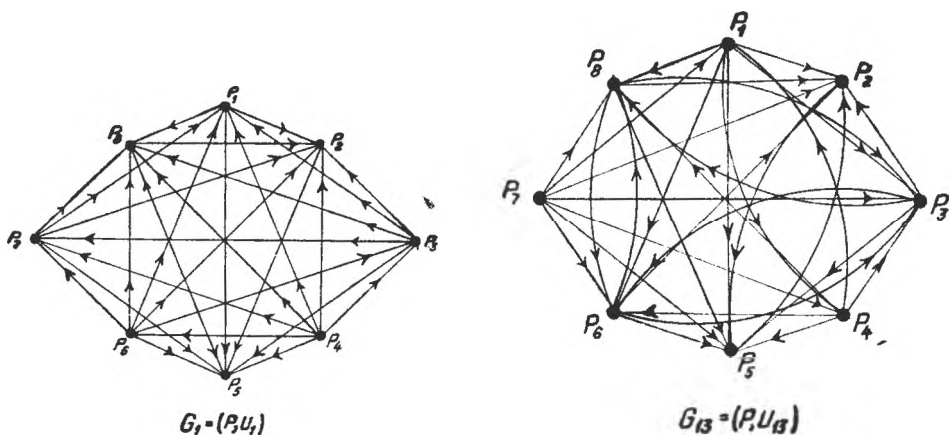
Alegerea deciziei de diversificare constă de fapt în rezolvarea unei probleme decizionale multidimensionale.

În continuare vom prezenta elaborarea unei politici de diversificare la întreprinderea UNIO Satu-Mare. Pentru elaborarea politicii am pornit de la faptul că întreprinderea își propune să analizeze introducerea în fabricație a opt produse noi în vederea selecționării celor mai avantajoase în funcție de grupele de criterii stabilite.

Pentru rezolvarea problemei decizionale multidimensionale am întocmit tabelul 1, în care sînt cuprinse produsele propuse a fi analizate să se asimileze, criteriile după care se judecă aceste produse și de asemenea utilitățile diferitelor consecințe pe care noi le-am considerat proporționale cu valorile consecințelor.

Cu ajutorul datelor din tabel s-au întocmit grafele parțiale corespunzătoare cîtorva criterii. Din analiza grafelor se observă că nu se poate ierarhiza diferitele produse fiind necesară compararea lor pe baza indicilor de concordantă și discordantă, cu ajutorul coeficienților de ierarhizare ($K_1, K_2, \dots, K_{13}$).

În vederea determinării coeficienților de ierarhizare a criteriilor am procedat la o anchetă în rîndul a cinci categorii de specialiști care au fost solicitați să ierarhizeze cele 13 criterii după importanța lor, rezultatele fiind arătate în tabelul 2.

Pentru stabilirea clasamentului final s-au acordat cîte 13 puncte pentru locul 1 și respectiv 1 punct pentru locul 13, iar prin adiționarea punctelor la locurile obținute în clasamentele individuale s-a făcut ierarhizarea finală a criteriilor.

Calculul coeficienților de ierarhizare s-a făcut în funcție de locul obținut de fiecare criteriu în clasamentul final, cu restricția:

$$\sum_{i=1}^{13} K_i = 100$$

și considerându-i proporționali cu locul pe care-l ocupă fiecare criteriu

unde: $K_l = lK_1$ $l = \overline{1,13}$

K_1 — coeficientul de ierarhizare al criteriului ce se află pe ultimul loc.

Astfel s-a ajuns la următoarele rezultate:

Locul -l-	Criteriul Z_{ij}	Coeficient de ierarhizare* K_l
1	Z_{12}	14,1
2	Z_{13}	12,9
3	Z_{42}	11,9
4	Z_{31}	10,9
5	Z_{22}	9,8
6	Z_{11}	8,7
7	Z_{24}, Z_{43}	7,6
9	Z_{33}	5,4
10	Z_{32}	4,4
11	Z_{21}	3,3
12	Z_{41}	2,3
13	Z_{23}	1,1

* Valorile sînt rotunjite.

În continuare se calculează indicatorul de concordanță și discordanță după metoda ELECTRE.

$$C(P_g, P_h) = \frac{1}{\sum_{l=1}^{13} K_l} \sum_j K_j$$

unde suma se face după acei indici j pentru

care $a_{gj} \geq a_{hj}$ **, de exemplu: $C(P_1, P_2) = \frac{1}{100} (14,1 + 9,8 + 10,9 + 5,4 + 2,3) = \frac{42,5}{100} = 0,425$

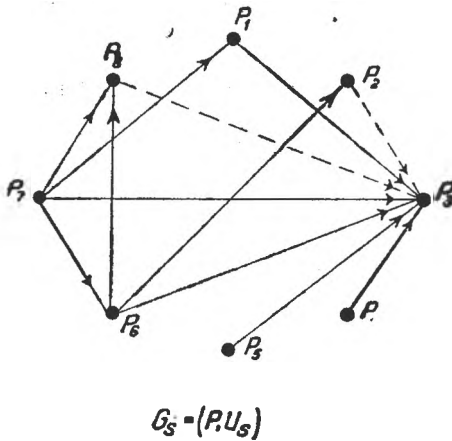
$$C(P_1, P_7) = \frac{1}{100} (8,7 + 14,1 + 12,9 + 3,3 + 9,8 + 1,1 + 10,9 + 4,4 + 5,4 + 2,3 + 11,9 + 7,6) = \frac{92,4}{100} = 0,924 \text{ ș.a.m.d.}$$

și respectiv:

$$d(P_g, P_h) = \begin{cases} 0 & \text{dacă } a_{hj} < a_{gj} \text{ — oricare ar fi } j = \overline{1,13} \\ \frac{1}{d} \max. |a_{gj} - a_{hj}|, & \text{maximul luîndu-se după acei indici } j \end{cases}$$

pentru care $a_{hj} \geq a_{gj}$, iar d reprezintă ecartul maxim al utilităților.

** a_{gj} — reprezintă utilitatea produsului g după criteriul j .

Spre exemplu :

$$d(P_1, P_2) = \frac{1}{1} 0,7 = 0,7$$

$$d(P_1, P_7) = \frac{1}{1} \times 0 = 0.$$

Valorile celor doi indicatori sînt redat e în tabelul 3.

Aplic nd ra ionamentul metodei ELECTRE ordinea de ierarhizare a produselor propuse a se asimila este: $P_3, P_1, P_6, P_2, P_8, P_5, P_7, P_4$ (G_S).

 n funcție de capacitatea de producție disponibilă $C_D = C_T - C_0$ unde :

C_D = capacitatea disponibilă a întreprinderii pentru dezvoltarea producției ;

C_T = capacitatea totală a  ntreprinderii ;

C_0 = capacitatea ocupată cu produsele ce se men in în fabricație.  ntreprinderea va introduce în fabricație produsele în ordinea priorit  ilor obținute.

Folosirea acestei metode dă posibilitatea ca la stabilirea politicii de diversificare să se ia în considerare mai multe criterii  i puncte de vedere ce influențează procesul decizional.

BIBLIOGRAFIE

1. Gh. Boldur, *Procese informa ionale  i de decizie*, Ed.  tiin ific , București 1969.
2. Gh. Boldur, *Fundamentarea complexă a procesului decizional economic*, Ed.  tiin ific , București, 1973.
3. Acad. N. Teodorescu  i colab., *Metode ale cercetării opera ionale în gestiunea întreprinderilor*, Ed. tehnică, Bucure ti, 1972.
4. *Economia  ntreprinderii*, Ed. Academiei, Bucure ti, 1973.
5. Gh. Ionescu, *Unele aspecte privind politica de diversificare  i eficien a economic  a produc iei industriale*, Studia Univ. Babe -Bolyai, ser. Oeconomica, f.1, 1973.

A METHOD FOR ESTABLISHING THE PRODUCTION DIVERSITY POLICY
IN AN INDUSTRIAL ENTERPRISE (TAKING AS AN EXAMPLE
UNIO-SATU MARE)

(Summary)

In the present paper the authors propose an improvement of the decision process regarding the establishing of a diversity policy in the UNIO enterprise Satu Mare.

To this end the authors use the ELECTRE method to which they add an original one for establishing the hierarchy criterion coefficients using the inquiry method among various experts.

The established criteria for judging the various products comprise a vast area of aspects, both of the producer and of the beneficiary, which are afterwards synthesized in macroeconomic level criteria.

METODA PLANULUI TANGENT PENTRU REZOLVAREA PROBLEME- MELOR DE PROGRAMARE CONVEXĂ CU RESTRICȚII LINIARE

IOAN RUSU

Întocmirea unui plan optim de producție conduce de multe ori la rezolvarea unei probleme de programare matematică în care funcția de optimizat este o funcție convexă cu restricții liniare.

În această lucrare prezentăm un algoritm pentru rezolvarea problemelor de acest fel.

Considerăm problema

$$\min_{x \in D} f(x) \quad (1)$$

unde

$$D = \{x \mid Ax \geq b, x \in R^n\} \quad (2)$$

iar funcția $f(x)$ este o funcție convexă diferențiabilă pe D . Vom presupune, în cele ce urmează, că domeniul D este mărginit și că $\dim A = m \times n$, rang $A = m$.

Fie acum $x^i \in D$ și

$$\varphi_i(x) - f(x^i) = \sum_{j=1}^n (x_j - x_j^i) \left(\frac{\partial f}{\partial x_j} \right)_{x=x^i} \quad (3)$$

ecuația hiperplanului tangent la $f(x)$ în punctul x^i .

TEOREMA

$$\min_{x \in D} f(x) = f(x^i), \text{ dacă și numai dacă } \min_{x \in D} \varphi_i(x) = \varphi_i(x^i) = f(x^i). \quad (4)$$

Demonstrație. Observăm mai întâi, că $\min_{x \in D} \varphi_i(x) \leq \varphi_i(x^i)$.

Condiția (4) este necesară. Presupunem că x^i este soluția optimă și că $\min_{x \in D} \varphi_i(x) = \varphi_i(x^k) \leq \varphi_i(x^i) = f(x^i)$, $x^k \neq x^i$. (5)

Atunci pot să aibă loc următoarele situații:

- a) $f(x^k) < f(x^i)$
- b) $f(x^k) \geq f(x^i)$.

Dacă are loc a) atunci evident că x^i nu este soluția optimă și deci ipoteza că x^i este soluția optimă este infirmată.

Dacă are loc b) atunci, pe segmentul ce urmește pe x^i cu x^k , luăm un punct

$$x^h = (1 - \lambda)x^i + \lambda x^k, \lambda \in [0, 1],$$

și observăm că

$$\varphi_i(x) = (1 - \lambda)\varphi_i(x^i) + \lambda\varphi_i(x^k).$$

Din (5) și (6) rezultă

$$\varphi_i(x^h) < \varphi_i(x^i), \quad (7)$$

iar din (3)

$$\varphi_i(x^h) - \varphi_i(x^i) = \sum_{j=1}^n (x_j^h - x_j^i) \left(\frac{\partial f}{\partial x_j} \right)_{x=x^i} < 0,$$

adică

$$\sum_{j=1}^n (x_j^h - x_j^i) \left(\frac{\partial f}{\partial x_j} \right)_{x=x^i} < 0. \quad (8)$$

Pe de altă parte avem

$$f(x) = ((1 - \lambda)x^i + \lambda x^h) = g(\lambda)$$

precum și

$$g'_\lambda = \sum_{j=1}^n (x_j^h - x_j^i) \left(\frac{\partial f}{\partial x_j} \right)_{x=(1-\lambda)x^i + \lambda x^h} \quad (9)$$

Luînd, în (9), $\lambda = 0$ și ținînd seama de (8), rezultă că $g(\lambda)$ este descrescătoare în punctul $\lambda = 0$, adică în punctul x^i . Prin urmare, cînd λ variază de la 0 la 1, $f((1 - \lambda)x^i + \lambda x^h)$ descrește de la $f(x^i)$ și apoi crește la $f(x^h) \geq f(x^i)$. Rezultă că $g(\lambda)$ are un minim liber pentru $\lambda_0 \in (0, 1)$. Unicitatea minimumului rezultă din convexitatea lui $f(x)$. Prin urmare atît în cazul a) cît și în cazul b) x^i nu este soluția optimă, și deci necesitatea condiției (4) este demonstrată.

Condiția (4) este suficientă. Presupunem că

$$\min_{x \in D} \varphi_i(x) = \varphi(x^i).$$

Deoarece pentru orice $x \in D$, $f(x) \geq \varphi^i(x)$, rezultă că

$$\min_{x \in D} f(x) \geq \min_{x \in D} \varphi_i(x) = \varphi_i(x^i) = f(x^i).$$

De aici rezultă suficiența condiției (4) și deci demonstrația teoremei 1.

Teorema 1 sugerează următorul algoritm pentru rezolvarea problemei (1)–(2).

Pasul 1. Se caută minimumul liber al lui $f(x)$. Să presupunem că acesta are loc pentru $x = x_0$. Deosebim cazurile:

a) Dacă $x_0 \in D$, atunci problema este rezolvată și avem

$$\min_{x \in D} f(x) = f(x_0).$$

b) Dacă $x^0 \notin D$, sau $f(x)$ nu are extrem liber, atunci se trece la pasul următor.

Pasul 2. Se determină o soluție admisibil $x^1 \in D$.

Pasul 3. Se scrie ecuația hiperplanului tangent la $f(x)$ în punctul x^1 , adică

$$\varphi_1(x) - f(x^1) = \sum_{j=1}^n (x_j - x_j^1) \left(\frac{\partial f}{\partial x_j} \right)_{x=x^1}.$$

Pasul 4. Se rezolvă problema de programare liniară

$$\min_{x \in D} \varphi_1(x). \quad (10)$$

Fie x^2 soluție optimă a problemei (10). Se pot întâlni următoarele cazuri:

a) Dacă $\varphi_1(x^2) = \varphi_1(x^1) = f(x^1)$, soluția x^1 este, conform teoremei 1, soluția optimă a problemei (1)–(2) și problema este rezolvată.

b) Dacă $\varphi_1(x^2) < \varphi_1(x^1)$ iar $f(x^2) < f(x^1)$, atunci se reia algoritmul de la pasul 3, înlocuind pe x^1 cu x^2 și pe φ_1 cu φ_2 .

c) Dacă $\varphi_1(x^2) < \varphi_1(x^1)$ și $f(x^2) \geq f(x^1)$, atunci se trece la pasul următor.

Pasul 5. Se caută extremul liber al funcției

$$g(\lambda) = f((1 - \lambda)x^1 + \lambda x^2).$$

Conform teoremei 1, funcția $g(\lambda)$ are un minim liber. Să presupunem că acest minim este atins pentru $x = x^3$. În acest caz se reia algoritmul de la pasul 3, înlocuind pe x^1 cu x^3 și pe φ_1 cu φ_3 , unde

$$\varphi_3(x) - f(x^3) = \sum_{j=1}^n (x_j - x_j^3) \left(\frac{\partial f}{\partial x_j} \right)_{x=x^3}.$$

Aplicînd succesiv pașii 3 și 4 și cînd este cazul pasul 5, se obțin soluții din ce în ce mai bune. Vom arăta, în cele ce urmează, că soluția optimă se obține într-un număr limitat de pași. Mai întii însă vom face cîteva observații.

Observația 1. $\min_{x \in D} \varphi(x)$, fiind o problemă de programare liniară, are soluție optimă într-un vîrf al domeniului D .

Observația 2. În formularea problemei (1)–(2) am presupus că: D este mărginit, $\dim A = m \times n$, $\text{rang } A = m$. În acest caz este binecunoscut că numărul vîrfurilor lui D este cel mult C_{n+m}^m . Fie s numărul acestor vîrfuri și anume $x^1, x^2, \dots, x^s$.

Să presupunem acum că în rezolvarea problemelor

$$\min_{x \in D} \varphi_i(x), \quad i = 1, 2, \dots, r, \quad r + 1$$

s-au obținut în ordine ca soluții optime vîrfurile

$$x^1, x^2, \dots, x^r, x^{r+1}.$$

Pot să aibă loc următoarele situații :

1. Vîrfurile $x^1, x^2, \dots, x^{r+1}$ sînt distincte. Atunci se continuă algoritmul în forma descrisă mai sus pînă la aflarea soluției optime sau se ajunge la situația ce urmează.

2. Există în șirul (11) un vîrf x^k ($k < r + 1$) astfel încît $x^k = x^{r+1}$. În acest caz apare ciclizarea în aplicarea algoritmului descris mai sus. Pentru a nu îngreuna notația să presupunem că $x^1, x^2, \dots, x^r$ sînt distincte ($x^{r+1} = x^1$).

Cum $x^1, x^2, \dots, x^r$ sînt soluții de bază independente (vîrfuri ale poli-
edrului convex D) rezultă că $r \leq s$.

Considerăm acum punctul

$$x = \lambda_1 x^1 + \lambda_2 x^2 + \lambda_3 x^3 + \dots + \lambda_r x^r$$

unde

$$\lambda_1 + \lambda_2 + \lambda_3 + \dots + \lambda_r = 1, \lambda_j \geq 0, j = \overline{1, r}.$$

Exprimînd pe λ_1 sub forma

$$\lambda_1 = 1 - \lambda_2 - \lambda_3 - \dots - \lambda_r$$

atunci punctul x , considerat mai sus, se poate scrie sub forma

$$x = x^1 + \lambda_2(x^2 - x^1) + \lambda_3(x^3 - x^1) + \dots + \lambda_r(x^r - x^1). \quad (12)$$

Observația 3. Funcția

$$f(x^1 + \lambda_2(x^2 - x^1) + \dots + \lambda_r(x^r - x^1)) = g(\lambda_2, \dots, \lambda_r) \quad (13)$$

are un extrem liber în hiperplanul determinat de vîrfurile $x^1, x^2, \dots, x^r$.

Demonstrația este analogă cu aceea folosită în demonstrația teoremei 1.

Pe baza observației 3 sîntem conduși la pasul următor al algoritmului, și anume :

Pasul 6. Dacă în aplicarea succesivă a pașilor 3, 4 și 5 se ajunge la ciclizare, atunci sîntem în situația observației 3, și deci se caută minimum liber al lui $f(x)$ pentru o combinație convexă a vîrfurilor care formează ciclul. Cu soluția astfel obținută se reia algoritmul de la punctul 3.

Deoarece D are S vîrfuri, C_s^2 muchii, $\dots$, C_s^m hiperfețe, adică în total cel mult $s + C_s^2 + \dots + C_s^m$ elemente, rezultă că, după un număr finit de pași se ajunge la soluția optimă, optimul fiind fie într-un vîrf fie pe o muchie, $\dots$, fie pe un hiperplan.

BIBLIOGRAFIE

1. Dragomirescu, M., Malița, M., *Programarea pătratică*, Ed. științifică, București, 1968.
2. Rusu, I., Coțiu, F., *Asupra problemei de programare stohastică liniară în două stadii.* (Lucrare prezentată la Al 4-lea simpozion de organizare științifică a producției, Timișoara, 16—17 septembrie 1972.)

TANGENT PLAN METHOD FOR SOLVING THE PROBLEMS OF CONVEX
PROGRAMM WITH LINEAR CONSTRAINTS

(S u m m a r y)

In this paper an algorithm for solving problems of convex program with linear constraints is presented. Applying this algorithm, the solving of the convex programm with linear constraints is reduced to the successive solving of a finite numbers of linear programm problems and to the minimal value determination, without linear constraints.

CARACTERIZAREA UNOR FAMILII DE DISTRIBUȚII ÎN REȚEA

V. CSEKE

Lucrearea de față reprezintă o completare la cele cuprinse în [1] și [2]. În [1] s-a arătat că la variabilele aleatoare continue X cu anumite proprietăți se pot atașa familii de variabile aleatoare discrete $Y(t)$, numite *variabile asociate* lui X , cu ajutorul formulei

$$f(n, t) = \frac{t^n \cdot M_n(X)}{n! \varphi_X(t)},$$

unde $\varphi_X(t)$ este funcția caracteristică în sens Cauchy (sau Poincaré) a lui X . S-a demonstrat că între mulțimea variabilelor X cu proprietățile respective și mulțimea familiilor $Y(t)$ există o corespondență biunivocă, dându-se în [2] și un procedeu pentru determinarea explicită a repartițiilor continue, pornind de la familiile $Y(t)$.

În mod firesc se pune în continuare problema, cum putem caracteriza toată mulțimea familiilor $Y(t)$, care pot fi considerate ca variabile asociate unor variabile aleatoare continue, sau chiar discrete (dar care nu sînt cu distribuție în rețea). Scopul lucrării de față este tocmai stabilirea unui număr cât se poate de redus de condiții, care pot caracteriza clasa familiilor de variabile aleatoare discrete $Y(t)$.

*

Pe baza teoremei 1 din [1] — care afirmă că relația

$$\Phi_{Y(t)}(\alpha, t) = \frac{\varphi_X(e^{\alpha t})}{\varphi_X(t)}, \quad t \in [0, T], \quad \alpha \in \left(-\infty, \ln \frac{T}{t}\right) \quad (1)$$

între funcțiile caracteristice în sens Cauchy ale variabilelor $Y(t)$ și X reprezintă o condiție necesară și suficientă pentru ca familia de variabile aleatoare $Y(t)$ să fie variabila asociată a variabilei continue X —, se vede clar că pentru caracterizarea familiilor $Y(t)$ este suficient să caracterizăm ori familia funcțiilor $\varphi_X(t)$, ori familia funcțiilor $\Phi_{Y(t)}(\alpha, t)$.

1. *Caracterizarea familiilor funcțiilor $\varphi_X(t)$.*

Să notăm cu $\mathfrak{F}$ familia funcțiilor reale de variabilă reală, care verifică următoarele condiții:

a_1) $\varphi(t)$ admite dezvoltare Mac-Laurin într-un interval $(-T, T)$, $T > 0$.

b_1) $\varphi(t) > 0$ pentru $\forall t \in [0, T)$.

c_1) $\varphi^{(n)}(0) \geq 0$ pentru $\forall n \in N$,

d_1) $\varphi(it)$ este nenegativ definită* pentru $\forall t \in R$,

* Se spune că o funcție de variabilă reală $\omega(x)$ cu valori complexe este nenegativ definită pentru $\forall x \in R$, dacă $\omega(x)$ este continuă pe R și dacă oricare ar fi $n \in N$ și oricare ar fi numerele reale $t_1, t_2, \dots, t_n$, precum și numerele complexe $z_1, z_2, \dots, z_n$, atunci suma

$$S = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n \omega(t_i - t_j) z_i z_j^*$$

este reală și nenegativă (vezi [3], p. 59).

$e_1) |\varphi(it)| = 1$ atunci și numai atunci dacă $t = 0$.

Putem demonstra următoarea

LEMĂ. Dacă $\varphi(t) \in \mathfrak{F}$ și $t \in [0, T]$, atunci funcția

$$g(n, t) = \frac{t^n \cdot \varphi^{(n)}(0)}{n! \varphi(t)} \quad (2)$$

este funcția de probabilitate a unei familii de variabile aleatoare discrete cu valori întregi nenegative.

Într-adevăr proprietățile $b_1)$ și $c_1)$ asigură că $g(n, t) \geq 0$ pentru $\forall n \in \mathbb{N}$ și $\forall t \in [0, T]$, iar condiția $a_1)$ asigură că $\sum_{n=1}^{\infty} g(n, t) = 1$.

TEOREMĂ. Familia $Y(t)$ de variabile aleatoare discrete cu valori întregi nenegative determinată prin familia funcțiilor de probabilitate (2) poate fi considerată ca variabila asociată unei variabile aleatoare X (continue, sau chiar discrete, dar care nu este cu distribuție în rețea), care are ca funcție caracteristică pe $f(t) = \varphi(it)$.

Demonstrație. Condițiile $d_1)$ și $e_1)$ asigură că funcția $f(t) = \varphi(it)$ este funcția caracteristică a unei variabile aleatoare (vezi [3], teorema lui B o c h n e r), care însă din cauza condiției $e_1)$ nu poate fi cu distribuție în rețea. Atunci pe baza rezultatelor obținute în [2], pornind de la funcția $\varphi(it)$ se poate determina funcția de repartiție $F(x)$, respectiv funcția de densitate $\Phi(x)$ a variabilei aleatoare X , care admite pe $\varphi(t)$ tocmai ca funcție caracteristică în sens Poincaré și astfel funcția $g(n, t)$ determinată de (2) verifică relația:

$$g(n, t) = \frac{t^n \cdot M_n(X)}{n! \varphi(t)} \quad (3)$$

2. Caracterizarea familiei funcțiilor $\Phi_{Y(t)}(\alpha, t)$.

Fie $\mathfrak{F}_1$ familia funcțiilor reale cu două variabile reale $\Phi(\alpha, t)$, cu proprietățile:

$$a_2) \Phi(\alpha, t) = \sum_{k=0}^{\infty} p_k(t) e^{k\alpha}, \text{ unde } \alpha \in (-\infty, \lambda), \lambda > 0;$$

$$p_k(t) \geq 0, \sum_{k=0}^{\infty} p_k(t) = 1 \text{ pentru } \forall t \in [0, T].$$

$$b_2) \Phi(\alpha, t) = \frac{p_0(t)}{p_0(e^{\alpha t})},$$

$c_2) [p_0(t)]^{-1} \in \mathfrak{F}$ (unde $\mathfrak{F}$ este familia funcțiilor din punctul precedent).

TEOREMĂ. Orice funcție $\Phi(\alpha, t) \in \mathfrak{F}_1$ este funcția caracteristică în sens Poincaré a unei variabile aleatoare asociate și orice variabilă asociată are ca funcție caracteristică în sens Poincaré o funcție din $\mathfrak{F}_1$.

Demonstrație. Condiția $a_2)$ asigură că funcția $\Phi(\alpha i, t)$ pentru t fixat este funcția caracteristică a unei distribuții în rețea, cu valori întregi nenegative. Condiția $b_2)$ exprimă că $\Phi(\alpha, t)$ verifică relația (1) pentru $\varphi(t) = [p_0(t)]^{-1}$ și cum pe baza condiției $c_2)$ acest $\varphi(t) \in \mathfrak{F}$, rezultă că $\Phi(\alpha, t)$

î

ntre-adevăr este funcția caracteristică în sens Poincaré a unei variabile asociate. Invers se arată imediat că orice familie $Y(t)$ de variabile aleatoare discrete cu funcția de probabilitate (3) are ca funcție caracteristică în sens Poincaré o funcție $\Phi(\alpha, t) \in \mathfrak{S}_1$.

COROLAR. Cum familia de distribuții $Y(t)$ cu funcția caracteristică în sens Poincaré $\Phi(\alpha, t) \in \mathfrak{S}_1$ are funcția de probabilitate

$$g(n, t) = p_n(t),$$

pe baza relației (2) și a relației $\varphi(t) = [p_0(t)]^{-1}$ rezultă că pentru $\forall n \in N$ avem

$$p_n(t) = \frac{t^n \cdot p_0(t)}{n!} \cdot \frac{d^n}{dt^n} [p_0(t)]^{-1} \Big|_{t=0} \quad (4)$$

Aplicație. Folosind condiția b_2), prin derivări succesive putem scrie următorul sistem infinit de ecuații funcționale:

$$\frac{\partial^n \Phi(\alpha, t)}{\partial \alpha^n} \Big|_{\alpha=0} = \frac{\partial^n}{\partial \alpha^n} \left[\frac{p_0(t)}{p_0(e^{\alpha t})} \right] \Big|_{\alpha=0}, \quad n \in N, \quad [p_0(t)]^{-1} \in \mathfrak{S}$$

sau

$$\sum_{k=0}^{\infty} p_k(t) k^n = \frac{\partial^n}{\partial \alpha^n} \left[\frac{p_0(t)}{p_0(e^{\alpha t})} \right] \Big|_{\alpha=0}, \quad n \in N, \quad [p_0(t)]^{-1} \in \mathfrak{S} \quad (6)$$

Din corolarul de mai sus putem concluda că soluția acestui sistem este dată de sistemul de funcții (4).

BIBLIOGRAFIE

1. V. Cseke și I. Torsan, *Asupra familiei de variabile aleatoare discrete asociată unei variabile aleatoare continue*, Analele Universității București, Matematică-Fizică, Anul XX. Nr. 1/1971, p. 49—56.
2. V. Cseke, *Contribution à l'étude de la variable associée à une variable aléatoire continue*, Studia Univ. Babeș-Bolyai, ser. Oeconomica, f. 1, 1972, p. 125—129.
3. E. Lukács, *Fonctions caractéristiques*, Dunod, Paris, 1964.

CARACTÉRISATION DE QUELQUES FAMILLES DE DISTRIBUTIONS EN TRAILLIS

(Résumé)

Dans ce travail on caractérise l'ensemble des familles $Y(t)$ qui peuvent être considérées comme variables associées (voir [1] et [2] à quelques variables aléatoires continues, ou même discrètes (mais lesquelles ne sont pas des distributions en trailis). La caractérisation est faite de deux façons: 1. si $\varphi(t) \in \mathfrak{S}$, alors (2) est la fonction de probabilité d'une famille de variables aléatoires discrètes, avec des valeurs non-négatives, qui est, on le démontre, une variable associée; 2. si $Y(\alpha, t) \in \mathfrak{S}_1$, alors et seulement alors elle est la fonction caractéristique au sens Poincaré d'une variable associée. Comme application on donne la solution d'un système infini d'équations fonctionnelles [les fonctions (4) forment la solution du système (5)].

STABILITATE ȘI RITMICITATE ÎN PROCESELE ECONOMICE

MIHAI BUNDUCHI

Problema ritmicității producției este deosebit de importantă pentru unitățile economice, de a cărei rezolvare depinde realizarea unor importanți indicatori economici. Economia națională fiind un sistem complex, format din elemente interconectate și interdependente, modul de desfășurare în timp a activității unei întreprinderi influențează și este influențat de alte unități economice cu care colaborează. Din această cauză problema asigurării ritmicității procesului de producție nu interesează exclusiv o singură unitate economică, în rezolvarea corespunzătoare a acestei probleme fiind interesate toate unitățile care intră în relații economice.

Asupra conceptului de ritmicitate nu există un punct de vedere unanim acceptat. Din această cauză există și un număr relativ mare de indicatori propuși a caracteriza „gradul de ritmicitate” așa cum a fost definit de diferiți autori.

Dicționarul statistic-economic [5], la p. 142, consideră ritmică o desfășurare uniformă în timp a activității întreprinderii și secțiilor, concretizată în rezultatul activității lor. Definirea în acest mod a ritmicității este contestată de o serie de autori [1], [2], [3], [6], [9], [10], [11], [12], pornind de la ideea că nu orice activitate uniformă este și ritmică. În general, ei presupun ritmică fie activitatea care asigură îndeplinirea uniformă a planului, fie presupun o linie teoretică de desfășurare ritmică a activității și compară situația reală cu aceasta. În toate cazurile însă, autorii regăsesc desfășurarea uniformă a activității în timp ca principal caz particular. Într-adevăr, pentru o mare parte a unităților economice desfășurarea ritmică a activității înseamnă o desfășurare uniformă în timp. Este vorba în special de unitățile cu producție de masă, cu o structură a producției constantă pe o perioadă îndelungată, cu locuri de muncă specializate, cu încărcarea utilajelor în apropierea limitei maxime, cu un ciclu scurt de fabricație și cu livrarea loturilor de produse la intervale scurte și aproximativ egale de timp. Pentru unitățile în care aceste condiții nu sînt îndeplinite, este posibil ca dozarea optimă a eforturilor întreprinderii să nu presupună realizarea aceluiași volum de producție în fiecare unitate de timp. În acest caz se poate presupune că planul și graficele de producție cer o realizare a producției nu neapărat uniformă. Urmărirea întocmai a desfășurării producției în timp conform planului este considerată ca ritmicitate. Se observă că acest caz îl cuprinde pe primul ca un caz particular.

O legare prea strînsă a definirii ritmicității de plan micșorează artificial aria fenomenelor care pot fi definite ca ritmice și conduce la cazuri anormale de neritmicitate. În condițiile în care unitatea economică se bucură de un anumit grad de libertate în alegerea mijloacelor și a metodelor de acțiune, acest mod de definire a ritmicității îl micșorează fără un temei bine stabilit. Considerînd întreprinderea ca un sistem economic

autoreglat și planul ca normă a sistemului, atingerea normei nu exclude, în condiții de desfășurare normală a procesului, existența unor abateri de la traiectoria cerută, abateri neesențiale și anihilate în timp util. Problema se pune cu atât mai mult dacă sistemul lucrează în condiții de oarecare incertitudine. Și într-o economie planificată pot apare fluctuații care nu influențează atingerea obiectivelor dacă sînt reduse ca amplitudine și controlate de sistem.

În continuare vom considera ritmicitatea ca o măsură a apropierii rezultatelor activității întreprinderii de o traiectorie a cărei stabilire pornește de la un plan bine fundamentat, de la angajamentele de depășire a planului luate de colectivul de oameni ai muncii în urma descoperirii unor noi rezerve interne și de la o desfășurare în timp (grafice de producție) care asigură o dozare optimă a efortului. În sistemele autoreglate vom considera că norma sistemului dă această traiectorie.

Odată cu dezvoltarea ciberneticii economice, o aplicare fructuoasă în studii fenomenelor economice își găsește conceptul de stabilitate. Definită ca posibilitate a sistemelor de a-și atinge finalitatea în condițiile unor variații aleatoare ale intrărilor, stabilitatea își leagă astfel existența de normarea mărimilor de ieșire și de caracterul aleator al mărimilor de intrare. În economia socialistă planificată normarea acțiunii sistemelor are loc prin intermediul planului. Dacă ne referim la întreprindere, introducerea unor relații cu caracter obligator (planul) în activitatea sa îi reduce într-o oarecare măsură autonomia dar, datorită existenței aceluiași tip de relații în mediul în care acționează, se micșorează caracterul aleator al mărimilor de intrare. Aceasta conduce, în condițiile respectării relațiilor de plan atât de către întreprindere (sistem) cît și de către parteneri (mediul), la o mărire a stabilității. În aceste condiții stabilitatea se raportează la acele acțiuni ale mediului asupra sistemului pentru care pot exista abateri de la plan.

Pentru un sistem dinamic, dacă notăm cu $\Delta y(t)$ abaterea de la norma $\bar{y}(t)$ a ieșirii efective $y(t)$,

$$\Delta y(t) = y(t) - \bar{y}(t)$$

stabilitatea este definită de condiția :

$$\lim_{t \rightarrow \infty} \Delta y(t) = 0.$$

Dacă este cunoscută ecuația de reacție a sistemului pot fi determinate condițiile de stabilitate. Studiul pune în evidență condițiile care trebuie îndeplinite pentru ca ieșirea efectivă $y(t)$ să se apropie din ce în ce mai mult de normă.

În sistemele fizice, naturale sau artificiale, supuse unor legi de tip determinist, studiul stabilității permite conducerea sistemului către normă, preîntîmpinarea situațiilor de instabilitate sau, în sisteme cu dinamică liberă, determinarea dezvoltării lor în viitor. Situația se prezintă în mod deosebit în sistemele sociale și, în particular, în cele economice, datorită specificității legilor care le guvernează. Două aspecte esențiale

dau o notă specifică sistemelor social-economice: prezența omului în majoritatea verigilor sistemului și caracterul aleator al acțiunii unora dintre elementele sistemului, ceea ce impune un caracter aleator transformării specifice a sistemului. În acest caz, menținerea sistemului în regim de stabilitate nu se va realiza numai prin corectarea intrărilor ci și prin adaptarea structurii de transformare, presupunând un efort de mobilizare a resurselor umane și materiale, de adaptare la diferite situații, de realizare a unor anumite performanțe care depind de o gamă largă de factori și condiții.

Rezultatul economic al acțiunii sistemului în regim de stabilitate este asigurarea ritmicității activității în condiții de optim economic. Conceptul cibernetic de stabilitate presupune tocmai o ritmicitate (în raport cu norma) a rezultatelor activității economice. Pe de altă parte, conceptul de homeostază presupune menținerea la anumiți parametri a mărimilor de stare ale sistemului, impunând o ritmicitate a acțiunii sistemului în structura sa.

Se observă că aplicarea conceptelor cibernetică pune în evidență două laturi ale ritmicității:

- ritmicitatea activității sistemului (homeostaza),
- ritmicitatea rezultatelor sistemului (stabilitatea).

Vom considera întreprinderea economică ca un sistem cibernetic care acționează într-un mediu aleator și fie $x(t)$ și $y(t)$ intrarea și respectiv ieșirea din sistem. Vom considera că norma sistemului este constantă în timp, că intrările și ieșirile sînt simple (de o singură componentă) și că desfășurarea procesului are loc într-un spațiu discret al timpului. Ne propunem să construim un model al întreprinderii cu următoarele mărimi caracteristice:

— $x(t)$, intrarea în sistem — fondurile productive ale întreprinderii (fonduri fixe de producție, fonduri circulante de producție, fond de retribuție),

— $y(t)$, ieșirea din sistem — valoarea producției globale.

Vom defini ritmicitatea sistemului prin realizarea în fiecare perioadă de timp a unei producții globale planificate $\bar{y}$, invariantă în timp (norma sistemului). Operatorul de transformare S , atașat procesului de producție, este definit prin raportul teoretic dintre valoarea producției globale și fondurile productive cheltuite. Intrările $x(t)$ vor fi corectate cu o mărime $\Delta x(t)$, calculată de regulator pe baza abaterii lui $y(t)$ de la $\bar{y}$.

Ecuația de reacție a sistemului este:

$$y(t) = (I - SRE^{-1})^{-1}Sx(t) \quad (1)$$

unde I și E^{-1} sînt operatorii definiți prin relațiile:

$$\begin{aligned}Ix &= x \\ E^{-1}x(t) &= x(t - 1).\end{aligned}$$

Punînd condiția de ritmicitate, $y(t) = \bar{y}$ se obține:

$$\bar{y} = Sx(t) + SRy(t - 1). \quad (2)$$

Din (2) vom explicita operatorul R al regulatorului:

$$R = S^{-1}\bar{y}y(t-1)^{-1} - Sx(t)y(t-1)^{-1}. \quad (3)$$

Introducînd notațiile:

$y(t-1)\bar{y}^{-1} = g(t-1)$ gradul de îndeplinire a planului,

$x(t)x(t-1)^{-1} = I_x(t/t-1)$ dinamica relativă a intrărilor,

$y(t-1)x(t-1)^{-1} = T^*(t-1)$ operatorul efectiv al sistemului, operatorul regulatorului devine:

$$R = S^{-1}g(t-1)^{-1} - I_x(t/t-1)T^*(t-1)^{-1} \quad (4)$$

sau, știind că $T^* = (I - SRE^{-1})S$,

$$R = S^{-1}g(t-1)^{-1} - I_x(t/t-1)S^*(t-1)^{-1} + I_x(t/t-1)(RE^{-1})^*_{(t-1)} \quad (5)$$

unde:

$$\begin{aligned} S^*(t-1) &= y(t-1)[x(t-1) + \Delta x(t-1)]^{-1} \\ (RE^{-1})^*_{(t-1)} &= \Delta x(t-1)y(t-2)^{-1}. \end{aligned}$$

În aceste condiții, corecția comandată de regulator va avea expresia:

$$\Delta x(t) = S^{-1}\bar{y} - x(t) - I_x(t/t-1)[1 - I_y(t-1/t-2)]\Delta x(t-1) \quad (6)$$

unde $I_y(t-1/t-2) = y(t-1)y(t-2)^{-1}$.

Notînd $r_y = I_y - 1$ se obține:

$$\Delta x(t) = \bar{x} - x(t) + I_x(t/t-1)r_y(t-1/t-2)\Delta x(t-1) \quad (7)$$

deoarece $S^{-1}\bar{y}$ reprezintă intrarea planificată, $\bar{x}$, care în condițiile unui randament S asigură ieșirea $\bar{y}$.

Se observă că $\Delta x(t)$ are două componente cu funcționalitate diferită:

- a) $\bar{x} - x(t) = (-x(t) - \bar{x})$
- b) $I_x r_y \Delta x(t-1)$.

Componenta a) anulează abaterea intrării efective în sistem de la intrarea planificată, iar componenta b) dependentă de „viteza“ intrărilor și „acelerația“ ieșirilor, precum și de corecția de la momentul precedent, micșorează abaterea „remanentă“ cauzată fie de variația operatorului subsistemului de execuție (S), fie de o variație a intrărilor de la momente precedente, variație ce nu a putut fi anihilată de componenta a) la momentul respectiv datorită unei limitări de stoc.

Condițiile de stabilitate ale modelului construit sînt:

$$|SS^{-1}\bar{y}y(t-1)^{-1} - Sx(t)y(t-1)^{-1}| < 1. \quad (8)$$

Notînd $r_x(t) = x(t)\bar{x}^{-1} - 1$ se obține o formă simplificată:

$$|g(t-1)^{-1}(-r_x(t))| < 1. \quad (9)$$

Știind că g are întotdeauna o valoare nenegativă,

$$|-r_x(t)| < g(t-1). \quad (10)$$

Deoarece semnul lui $r_x(t)$ depinde de diferența $x(t) - \bar{x}$, condițiile de stabilitate vor fi:

$$\bar{x}(1 - g(t-1)) < x(t) < \bar{x}(1 + g(t-1)). \quad (11)$$

În felul acesta, considerînd un sistem autoreglat în care corecția intrărilor se face cu ajutorul regulatorului descris de relația (3), acesta are posibilitatea să reducă (să anuleze) abaterea lui $y(t)$ de la $\bar{y}$ dacă $x(t)$ se menține între limitele date de (11), impunînd sistemului o activitate ritmică. Dacă $x(t)$ variază în afara limitelor stabilite, abaterea $\Delta y(t)$ se accentuează, ceea ce conduce la o activitate neritimică și pune în pericol realizarea normei sistemului. Deși în condițiile unei variații aleatoare a lui $x(t)$ este posibil ca după un număr de pași sistemul să revină singur în condiții de stabilitate, cum aceasta se poate realiza numai întîmplător, este necesar ca relația (11) să fie verificată la fiecare pas și nesatisfacerea ei să constituie un semnal de alarmă care să impună o intervenție din afară pentru reechilibrarea sistemului.

Modelul descris are capacitatea de a asigura ritmicitatea activității unui sistem de producție și poate fi dezvoltat în următoarele etape:

1. Trecerea la un sistem cu normă variabilă în timp, considerînd astfel și situațiile de ritmicitate care nu se reduc la uniformitate.

2. Trecerea la sisteme cu intrări și ieșiri multiple; în acest caz x și y vor fi vectori, S — o matrice de trecere, dar se ridică probleme în legătură cu interpretarea elementelor regulatorului (I_x, r_y, r_x).

3. Trecerea la sisteme cu intrări prognozate; componenta de tip a) va depinde de traiectorie prognozată a intrărilor.

4. Trecerea la sisteme cu structură adaptativă; menținerea ritmicității va rezulta atît din corectarea intrărilor cît și din adaptarea structurii.

BIBLIOGRAFIE

1. Adamow, W., *Unele probleme ale cercetării statistice a ritmicității producției*, Probleme de statistică social-economică, nr. 9/1964, București.
2. Csendes, Z., *Despre problema indicatorilor sintetici ai ritmicității producției*, Studii și cercetări științifice, Academia R.P.R., Filiala Cluj, 3—4/1953.
3. Florea, I., Păltineanu, C., *Un model matematic al ritmicității producției*, Studii și cercetări de calcul economic și cibernetică economică, 3/1970, București.
4. Florea, I., Păltineanu, C., *O metodă simplificată de caracterizare a ritmicității producției industriale*, Studia Univ. Babeș-Bolyai Cluj, ser. Oeconomica, f. 2, 1972.
5. Ionescu, C. (sub red.), *Dicționar statistic-economic*, D.C.S., 1969.
6. Kluge, H., *Cîteva observații cu privire la urmărirea statistică a ritmicității producției*, Probleme de statistică social-economică, București, 9/1962.
7. Lange, O., *Introducere în cibernetică economică*, Ed. științifică, 1967.
8. Mănescu, M., *Considerații privind aplicarea principiilor cibernetică în economie*, Studii și cercetări de calcul economic și cibernetică economică, București, 5/1968.
9. Marinescu, I., *Despre metodele de caracterizare a îndeplinirii ritmice a planului*, Studii de statistică, București, 1963.
10. Mosicka, W., *Problemy analizy ritmicznosci produkcyj*, Finanse, Warszawa, 4/1967.

11. S z e w c z y k, R., *Interpretarea statistică a ritmicității producției*, Probleme de statistică social-economică, nr. 1/1966, București.
12. T e i c h, L., *În legătură cu indicatorii sintetici ai ritmicității producției*, Revista de statistică, București, 3/1955.

STABILITÉ ET RYTHMICITÉ DANS LES PROCESSUS ÉCONOMIQUES

(R é s u m é)

Après avoir analysé les concepts de rythmicité et stabilité, l'auteur conclut qu'il y a des points communs qui permettent la construction de certains modèles d'entreprise dans laquelle de maintien d'un régime de stabilité ait comme résultat un déploiement rythmique de l'activité. On construit un modèle effectif pour les conditions d'invariance en temps de la norme. Le régulateur du système est décrit par la relation (3), et la relation (7) décrit la correction des entrées commandée par la régulateur. Les conditions de stabilité sont données par la relation (11). Le modèle peut être développé pour les conditions de variation de la norme, de prognose des entrées ainsi que pour les entrées et sorties multiples.

POSSIBILITĂȚI DE ÎMBUNĂȚĂȚIRE A COLECTĂRII ȘI REPARTIZĂRII CHELTUIELILOR INDIRECTE ALE PRODUCȚIEI DE CONSTRUCȚII-MONTAJ

PETRU PANTEA

În componența prețului de cost al producției de construcții-montaj intră, în afară de cheltuielile directe, și cheltuielile indirecte.

În categoria cheltuielilor indirecte se cuprind acele cheltuieli care nu se pot înregistra direct asupra obiectelor calculației prețului de cost și care privesc organizarea și conducerea unităților de construcții-montaj în ansamblul lor. Acestea se mai numesc și cheltuieli generale ale întreprinderii.

Cheltuielile indirecte privesc atât lucrările de bază, în totalitatea lor, cât și lucrările din cadrul producției auxiliar-industriale și lucrările de organizare a șantierului.

În devizele categoriilor de lucrări cheltuielile indirecte sînt prevăzute sub forma unor cote, diferențiate pe grupe mari de lucrări, care se aplică la întreaga valoare a manoperei.

În organizațiile de construcții-montaj, spre deosebire de întreprinderile industriale, cheltuielile ocazionate de organizarea și conducerea producției, precum și cele ce privesc organizația de construcții în ansamblul ei, se colectează într-un singur cont de colectare și repartizare și anume: 521 „Cheltuieli generale ale întreprinderii“.

Acest cont în construcții are un conținut mai larg, cuprinzînd cheltuielile ce privesc administrarea întreprinderii, trustului sau centralei de construcții în ansamblul lor, cele legate de conducerea și crearea condițiilor pentru executarea lucrărilor de construcții în cadrul șantierei, precum și cele neeconomicoase. El se folosește atât de către întreprindere, trust sau centrală, cât și de către șantierele sau grupurile de șantiere care au contabilitate proprie pînă la balanța de verificare.

Contabilitatea analitică a cheltuielilor generale ale întreprinderii se realizează pe feluri de cheltuieli, după un nomenclator tip folosit atât de întreprindere (trust, centrală), cât și de șantierele cu contabilitate proprie.

Colectarea cheltuielilor de administrație și conducere se face atât în cursul cât și la sfîrșitul lunii pe baza actelor justificative care consemnează efectuarea lor.

Din documentarea făcută la mai multe întreprinderi de construcții a rezultat că unele cheltuieli indirecte specifice activității de construcții nu se înregistrează în contabilitate în mod unitar potrivit instrucțiunilor de aplicare a planului de conturi. Asupra unora din acestea vom insista în materialul de față, în dorința de a sublinia neajunsurile unor practici greșite întîlnite la unele întreprinderi și de a indica soluțiile juste de înregistrare.

Ne referim în primul rînd la *cheltuielile legate de amortizarea construcțiilor și amenajărilor mici care deserveșc șantierele*. Din categoria acestora fac parte obiectele și amenajările provizorii mici destinate în

special pentru protecția muncii și pentru deservirea șantierelor, cum sînt: balustradele și apărătoarele de protecție, gherete și eșafodaje interioare, podețe mici construite în incinta șantierelor, schele ușoare și suspendate, alei de acces, rețele provizorii de apă și altele.

Pe considerentul că toate cheltuielile privind asemenea construcții și amenajări se suportă în final pe seama cheltuielilor indirecte ale organizațiilor de construcții-montaj, acestea sînt înregistrate, în mod eronat, direct asupra contului 521 „Cheltuieli generale ale întreprinderii”. Dar acest mod de lucru prezintă cel puțin două dezavantaje:

— grevează prețul de cost al producției de bază într-o singură lună cu întreaga lor valoare, deși ele se utilizează un număr mai mare de luni;

— nu se asigură urmărirea, nici cel puțin valoric, a existenței acestora pe întreaga perioadă de folosire, deși ele reprezintă valori materiale destul de însemnate.

Înlăturarea acestor neajunsuri se poate face prin respectarea întocmai a Instrucțiunilor de aplicare a planului de conturi pentru construcții.

Potrivit acestora, asemenea amenajări și construcții se consideră lucrări de construcții interne. Cheltuielile ocazionate de executarea construcțiilor și amenajărilor mici se colectează mai întii în contul 512.04 „Lucrări de construcții și amenajări provizorii executate pe seama cheltuielilor indirecte”.

La terminarea executării acestor lucrări cheltuielile colectate în contul 512.04 se trec asupra contului 530 „Cheltuieli anticipate”, de unde se vor repartiza asupra prețului de cost al producției în cote eșalonate lunar.

Pentru determinarea sumei lunare de inclus asupra cheltuielilor indirecte, reprezentînd amortizarea lunară a lucrărilor respective, se folosește următoarea formulă:

$$A = \frac{Pc + C - M}{T}, \text{ în care:}$$

A = suma ce reprezintă amortizarea lunară;

Pc = prețul de cost al dispozitivelor și amenajărilor provizorii mici;

C = cheltuielile de demontare ce se preconizează a se efectua;

M = valoarea materialelor ce se vor recupera;

T = durata de folosință, în luni.

Înregistrările ce au loc în legătură cu executarea dispozitivelor și amenajărilor mici și decontarea lor sînt următoarele:

— Cu cheltuielile efectuate pentru executarea acestor lucrări:

512.04 = conturi de cheltuieli

Lucrări de construcții și
amenajări provizorii executate
pe seama cheltuielilor indirecte.

— Cu cheltuielile privind dispozitivele și amenajările mici terminate ce urmează a se eșalona pe luni, pentru includerea în cheltuielile producției de bază:

530.09	=	512.04
Alte cheltuieli anticipate.		Lucrări de construcții și amenajări provizorii executate pe seama cheltuielilor indirecte.

— Cu amortizarea lunară ce se trece asupra cheltuielilor generale determinată după formula arătată:

521.20	=	530.09
Cheltuieli legate de amortizarea construcțiilor și amenajărilor mici care deserveșc șantierele.		Alte cheltuieli anticipate.

— Cu partea neamortizată din dispozitivele și amenajările mici, la terminarea exploatării acestora, în roșu:

530.09	=	512.04
Alte cheltuieli anticipate.		Lucrări de construcții și amenajări provizorii executate pe seama cheltuielilor indirecte.

— Cu cheltuielile ocazionate de procesul de demontare și lichidare a construcțiilor și amenajărilor temporare mici:

512.04	=	conturi de cheltuieli
Lucrări de construcții și amenajări provizorii executate pe seama cheltuielilor indirecte.		

— Cu valoarea materialelor ce rezultă din demontarea construcțiilor și amenajărilor temporare de șantier:

200	=	512.04
Materiale		Lucrări de construcții și amenajări provizorii executate pe seama cheltuielilor indirecte.

— Cu soldul debitor al contului 512.04 rezultat în urma lichidării construcțiilor și amenajărilor respective:

521.20	=	512.04
Cheltuieli legate de amortizarea construcțiilor și amenajărilor mici care deserveșc șantierele.		Lucrări de construcții și amenajări provizorii executate pe seama cheltuielilor indirecte.

Un alt gen de cheltuieli indirecte îl reprezintă „amortizarea, întreținerea și transportul micului utilaj care nu este cuprins în normele de deviz“. Asemenea cheltuieli se înregistrează, în mod normal, direct la contul 521.22. La unele organizații de construcții ele se colectează mai întâi la contul 511 „cheltuieli cu exploatarea utilajului“, de unde la sfir-

șit de lună se virează la contul 521.22. Și acest mod de lucru este eronat deoarece la contul 511 nu se înregistrează decât cheltuielile pentru utilajul din dotarea proprie care este specificat în normele de deviz cu timp (ore) de funcționare.

În sfârșit, în grupul cheltuielilor indirecte care în practică nu-și găsesc un mod unitar de înregistrare mai amintim „cheltuielile legate de predarea lucrărilor (521.24)” și „cheltuieli pentru efectuarea remedierilor și completărilor la lucrări (521.25)”.

Asemenea cheltuieli sînt înregistrate, de majoritatea organizațiilor de construcții, în mod direct la contul 521 „cheltuieli generale ale întreprinderii”, pe analiticele respective. Potrivit Instrucțiunilor de aplicare a planului de conturi pentru construcții, cheltuielile respective se colectează pe măsură ce apar în analitice separate la contul 512.09. „Alte lucrări de construcții interne” și numai la terminarea lucrărilor respective se virează la contul 521 „Cheltuieli generale ale întreprinderii”, dacă ele nu se pot recupera altcumva.

Soluția colectării acestor cheltuieli, mai întii la contul 512.09, nu este întâmplătoare, ci justificată de următoarele considerente:

— cunoașterea volumului lor pe fiecare obiect de construcții în parte, în vederea luării unor măsuri de diminuare a lor;

— cunoașterea cheltuielilor care trebuie să fie imputate unor persoane, mai ales pentru cazurile de remedieri la construcțiile efectuate din motive subiective.

În ce privește repartizarea cheltuielilor generale ale întreprinderii putem întilni două etape, în funcție de modul de organizare a contabilității întreprinderii sau trustului de construcții-montaj.

Astfel, la întreprinderile sau trusturile de construcții-montaj care au subunități cu gestiune economică internă se face mai întii o repartizare a cheltuielilor generale ale întreprinderii pe aceste subunități. Apoi, subunitățile respective repartizează cheltuielile proprii de administrație și conducere, precum și cele primite de la trust sau întreprindere, asupra locurilor de consum. Această etapizare este necesară deoarece și colectarea cheltuielilor indirecte respective s-a făcut pentru o parte în contul 521 „cheltuieli generale ale întreprinderii”, condus de trust sau întreprindere, iar pentru o altă parte în contul similar condus de subunitatea cu gestiune economică internă, deci cu contabilitate proprie pînă la balanța de verificare.

În schimb, la întreprinderile sau trusturile care conduc contabilitatea cheltuielilor de producție în mod centralizat, repartizarea cheltuielilor generale (indirecte) are loc într-o singură etapă și anume asupra locurilor de consum.

Repartizarea cheltuielilor generale ale întreprinderii sau trustului pe subunitățile (*șantierele*) cu gestiune economică internă nu prezintă probleme deosebite. Ea se face lunar, în funcție de volumul total al producției planificate cumulată de la începutul anului pînă la sfîrșitul perioadei respective.

Unele probleme prezintă însă repartizarea cheltuielilor generale ale întreprinderilor cu gestiune economică proprie și a șantierelor cu contabilitate proprie pe *locuri de consum*, care are loc ca și în alte ramuri la sfârșitul fiecărei luni. Ne referim aici mai ales la partea de cheltuieli generale care se repartizează asupra lucrărilor de bază (pe obiecte sau loturi). În practica majorității unităților de construcții această repartizare se face proporțional cu volumul manoperei directe realizate.

Această metodă de repartizare a cheltuielilor indirecte nu este cea mai bună deoarece ea presupune ca asupra obiectelor de construcții proporția cheltuielilor indirecte efective față de manopera efectivă să fie aceeași. Or, însăși prin devizele pe categorii de lucrări, pe baza legislației în vigoare, cotele de cheltuieli indirecte ce se aplică la manoperă directă nu sînt identice, ci diferențiate pe categorii de lucrări.

De aceea, considerăm că este mai indicată folosirea unei alte metode și anume: repartizarea cheltuielilor generale (indirecte) în funcție de proporția dintre cheltuielile indirecte efective și cele admisibile. Cheltuielile indirecte efective sînt furnizate global de contabilitate, iar cele admisibile se calculează pe fiecare obiect de construcție în funcție de cota prevăzută în deviz și manopera aferentă lucrărilor executate. Raportîndu-se cheltuielile generale de repartizat la totalul cheltuielilor admisibile a tuturor obiectelor de construcții se stabilește un coeficient de îndeplinire (încadrare) a cheltuielilor indirecte preconizate prin devizele de execuție. Aplicînd apoi acest coeficient la cheltuielile admisibile ale fiecărui obiect de construcție, se va ajunge la determinarea volumului de cheltuieli generale efective de repartizat asupra fiecărui obiect de calculație a prețului de cost.

În acest mod o eventuală economie sau depășire a cheltuielilor generale se va răsfrînge proporțional egal asupra fiecărui obiect de calculație a prețului de cost.

IMPROVEMENT POSSIBILITIES OF THE COLLECTING AND THE ALLOCATION OF INDUSTRIAL EXPENDITURES OF THE CONSTRUCTION-ASSEMBLING MANUFACTURE

(Summary)

The material rises some problems concerning the unitary reflection in book-keeping of gathering and allocation of indirect working expenses in building-assembling.

Here, the different methods used by some enterprises, are emphasized, as well as the author's proposals concerning the registering in accountancy of the expenses bound to the amortization of buildings and of those small constructions that attend to the building sites, the expenses connected with the keeping in good condition and transportation of small equipment that is not mentioned in the estimate norms, the expenses connected with the delivery of finished workings, as well as the expenses done when remedying and completing the workings already finished.

POSSIBILITĂȚI DE SIMPLIFICARE A EVIDENȚEI CHELTUIELILOR ACTIVITĂȚILOR AUXILIARE ȘI A DECONTĂRII LOR, ÎN ÎNTEPRINDERILE AGRICOLE DE STAT

IOAN TEMEȘ

Divizarea activităților desfășurate în întreprinderile agricole de stat, în activități de bază și activități auxiliare — de deservire, precum și crearea de unități specializate pentru desfășurarea acestora, reprezintă o măsură menită să creeze posibilitatea specializării cadrelor într-un anumit gen de lucrări.

Prin degrevarea fermelor de o serie de activități auxiliare, cum ar fi aceea de reparare a tractoarelor și mașinilor agricole, de aprovizionare, s-a creat posibilitatea ca inginerii și alte categorii de personal de specialitate de la ferme să-și desfășoare activitatea nemijlocit în procesul de producție, să aplice mai larg cunoștințele lor de specialitate în producție.

În același timp prin crearea sectoarelor și compartimentelor de deservire pentru efectuarea unor anumite genuri de activități auxiliare, s-a creat posibilitatea specializării personalului acestora pentru efectuarea unor lucrări de calitate superioară și pentru creșterea productivității muncii pe această cale.

Organizarea și funcționarea fermelor și a sectoarelor de deservire pe principiul gestiunii economice fără personalitate juridică, ca și întregul complex de măsuri inițiat în întreprinderile agricole de stat pentru cointeresarea personalului, a avut în același timp rolul de întărire a răspunderii personale a fiecărui angajat, a fiecărei verigi organizatorice, în ridicarea calității activității lor pe trepte superioare.

Desfășurarea activității fermelor, compartimentelor și sectoarelor de deservire pe baza unor planuri proprii de venituri și cheltuieli și mai ales decontarea serviciilor prestate între acestea la prețuri antecalulate, reprezintă măsuri de natură să ducă la micșorarea posibilităților de transmitere a rezultatelor de la o verigă organizatorică la alta.

Prin decontarea serviciilor secțiilor auxiliare la prețuri efective, acestea nu erau suficient de cointeresate în îmbunătățirea activității lor, deoarece rezultatele pozitive sau negative, datorate unei mai slabe sau mai bune organizări și desfășurări a activității, concretizate în lucrări de bună sau mai slabă calitate, la prețuri de cost mai mici sau mai mari, erau transmise asupra subunităților beneficiare.

Din aceste considerente, decontarea serviciilor prestate de sectoarele mecanice ale întreprinderilor agricole de stat constând din lucrări de reparații la tractoarele, mașinile agricole ale fermelor și la alte categorii de mijloace fixe la prețuri interne de decontare reprezintă un progres față de vechile forme de decontare.

Pe aceeași linie, se înscrie și actuala metodă de decontare a cheltuielilor compartimentului economic (de administrație și conducere a întreprinderilor). Cheltuielile de aprovizionare se decontează lunar pe baza

unor coeficienți stabiliți prin plan, care se aplică la valoarea materialelor aprovizionate în luna respectivă, prin compartimentul specializat. Cheltuielile compartimentului economic se repartizează în limita celor prevăzute în planul de cheltuieli al acestuia, făcînd abstracție de realizările efective. Cheltuielile planificate ale compartimentului economic se repartizează pe ferme, proporțional cu totalul cheltuielilor planificate ale acestora. Lunar se decontează 1/12 din cheltuielile planificate a se deconta anual pe ferme.

În felul acesta, pe lângă cointeresarea compartimentelor și sectoarelor de deservire în efectuarea de cheltuieli sub cele planificate, se realizează și o simplificare a operațiilor de calcul și de decontare a acestor cheltuieli. Prin măsurile luate însă, nu a fost epuizată întreaga rezervă de simplificare a operațiilor de calcul, de decontare, de evidență și de repartizare a lor pe baza celor mai adecvate criterii.

Considerăm că simplificarea actualelor lucrări de calcul și de evidență se poate realiza pe două căi principale:

— prin revizuirea actualei metodologii de decontare lunară a cheltuielilor privind serviciile prestate de compartimentele și sectoarele de deservire;

— prin raționalizarea și mecanizarea contabilității întreprinderilor agricole de stat.

În condițiile în care la sfîrșitul fiecărei luni nu se decontează altceva decît niște sume care sînt cuprinse atît în planurile de venituri și cheltuieli ale sectoarelor de deservire cît și ale fermelor, sau pe baza unor procente cuprinse în aceleași planuri și a unor realizări efective care trebuie să se înregistreze atît la ferme cît și la sectoare, considerăm că decontările lunare pot fi evitate, urmînd a se efectua o singură decontare, anuală.

În felul acesta, prin renunțarea la decontarea lunară numai a cheltuielilor de aprovizionare și ale compartimentului economic, poate fi evitată întocmirea pentru o singură fermă a unui număr de 33 acte de decontare și a aceluiași număr de înregistrări în două conturi sintetice, două conturi analitice și două evidențe operative (privind veniturile și cheltuielile). Dacă se are în vedere o întreprindere agricolă de stat cu 10 ferme, rezultă că pe întregul an poate fi evitată întocmirea unui număr de 330 acte de decontare și cîte 660 înregistrări în conturi sintetice, analitice și în evidențele operative, ceea ce înseamnă o medie zilnică anuală (față de zilele lucrătoare) de mai bine de un document pe zi și de mai bine de 6 înregistrări zilnice în contabilitate și evidența operativă. La acestea se adaugă operațiile de calcul, semnare și transmitere a documentelor, înregistrări în note de jurnal și jurnal de înregistrare, de totalizarea acestora și de grupare a sumelor pe conturi sintetice.

Volumul economiilor de muncă ar putea să crească și mai mult prin renunțarea la decontarea și înregistrarea lunară și a altor cheltuieli, ce se înregistrează în cursul anului pe baza planului, cum ar fi: amortizarea mijloacelor fixe, cheltuielile cu tehnica nouă, etc.

Problema care se pune este, dacă prin această măsură nu sînt lipsite conducerile fermelor de unele informații utile, la care se poate răspunde de la început prin nu, datorită următoarelor motive:

— informațiile cu privire la mărirea cheltuielilor privind serviciile prestate de compartimentele și sectoarele de deservire nu sînt strict necesare conducerilor fermelor. Acestea nici nu pot să exercite o influență în sensul reducerii acestora;

— dacă totuși în anumite împrejurări conducerile fermelor au nevoie de astfel de informații, acestea pot fi culese din propriile planuri de venituri și cheltuieli, sau prin aplicarea procentelor din planuri la realizările efective, care sînt înregistrate în evidențele proprii. Din plan pot fi culese cifrele absolute privind cheltuielile compartimentului economic, ce se vor repartiza fermelor. În aceleași planuri figurează și procentele pentru repartizarea cheltuielilor de aprovizionare, care se aplică la valoarea efectivă a aprovizionărilor.

— nu sînt absolut necesare aceste informații nici pentru calculația prețului de cost, deoarece perioada de gestiune și de calculație este anul calendaristic. Calculațiile ce se fac în timpul anului cu un caracter provizoriu, orientativ, iar în acest scop pot fi calculate prețuri de cost parțiale, care să cuprindă numai cheltuielile ce pot fi influențate de conducerile fermelor. Dacă totuși în anumite împrejurări ar fi necesară calcularea și în timpul anului a unor prețuri de cost complete, datele privind serviciile prestate de sectoarele de deservire pot fi culese, așa cum s-a arătat, pe baza datelor din plan.

Pentru o repartizare mai echitabilă a unor cheltuieli de deservire, pe ferme și pe obiecte de calculație, este necesar să se revizuiască în special bazele de repartizare a acestora.

Astfel, considerăm că trebuie căutate alte baze de repartizare a cheltuielilor de aprovizionare, deoarece repartizarea în continuare a acestora în raport cu valoarea materialelor aprovizionate, indiferent de greutatea, volumul și distanțele de la care se aprovizionează, influențează în mod subiectiv prețul de cost și rentabilitatea producției.

Considerăm că repartizarea cheltuielilor de aprovizionare în funcție de parcursul mediu al fiecărui fel de material, exprimat în t/km, ar fi mult mai corespunzătoare. În acest scop, cu ocazia stabilirii necesarului de aprovizionat pentru fiecare fel de material și pe furnizori, se poate determina numărul total de t/km necesar pentru aprovizionarea cu materiale.

Notînd cu q cantitățile de aprovizionat dintr-un material și cu d , distanța între beneficiar și furnizor, în km, rezultă:

$$D = q \cdot d$$

în care D reprezintă parcursul materialului respectiv exprimat în t/km.

Exemplu, pentru aprovizionarea de către o întreprindere din Cluj a cantității de 300 t azotat de amoniu de la Tîrgu Mureș sînt necesari:

$$D = 300 \times 127 \text{ km} = 36\,100 \text{ t/km.}$$

Prin raportarea apoi a sumei cheltuielilor planificate (c) pentru aprovizionarea materialelor la suma parcursului tuturor materialelor, rezultă cheltuielile ce revin pe t/km :

$$v = \frac{\Sigma c}{\Sigma q \cdot d}$$

Exemplu, dacă se presupune că suma cheltuielilor planificate pentru activitatea de aprovizionare sînt de 600 000 lei, iar parcursul total al materialelor este de 1 200 000 t/km , rezultă că:

$$v = \frac{600\,000}{1\,200\,000} = 0,50 \text{ lei per } t, km$$

adică pentru fiecare tonă/ km de azotat ce se aprovizionează se vor repartiza 0,50 lei cheltuieli de aprovizionare, iar pentru o cantitate q , $V = q \cdot d \cdot 0,50$.

În situația în care un material se aprovizionează de la furnizori diferiți, adică de la distanțe diferite, pentru repartizarea cheltuielilor de aprovizionare este necesar să se calculeze parcursul mediu al fiecărei tone de material adică: $\bar{d} = \frac{\Sigma q \cdot d}{\Sigma q}$, pe baza căruia se vor repartiza cheltuielile de aprovizionare.

Dacă presupunem că azotatul de amoniu se aprovizionează și de la Năvodari, în cantitate de 200 t, rezultă:

$$\bar{d} = \frac{\Sigma q \cdot d}{\Sigma q} = \frac{300 \times 127 + 200 \times 700}{500} = 352 \text{ km.}$$

În acest caz cheltuielile de aprovizionare se repartizează în baza formulei $V = q \cdot \bar{d} \cdot v$.

Acest procedeu soliciță unele calcule suplimentare, privind determinarea parcursului în t/km , pe fiecare material, însă lucrările sînt minime, dacă avem în vedere că acestea se fac o singură dată pe an, cu ocazia întocmirii planului de aprovizionare, precum și faptul că se elimină decontările lunare de cheltuieli de aprovizionare, făcînd totodată o repartizare mai echitabilă.

Prin mecanizarea lucrărilor de contabilitate și, odată cu aceasta, raționalizarea lor potrivit avantajelor pe care le prezintă această formă de înregistrare, se pot aduce și alte simplificări ale evidenței și repartizării cheltuielilor privind serviciile prestate de sectoarele de deservire.

Prin raționalizarea și mecanizarea lucrărilor de contabilitate se creează posibilitatea renunțării la evidențele operative de la ferme și de la sectoarele de deservire, înlăturînd în felul acesta și multiplele paralelisme ce există între ele, precum și între evidențele operative și contabilitate, pe de altă parte.

Renunțarea la evidențele operative nu înseamnă și renunțarea la informarea conducerii fermelor și sectoarelor de deservire. Prin mecanizarea lucrărilor de contabilitate se pot dezvolta mai analitic conturile

de cheltuieli și venituri, pe obiecte de calculație și pe feluri de lucrări, iar pe baza acestora se poate obține o informare mai operativă și de un nivel superior chiar și a conducerii fermelor și sectoarelor de deservire. Cîte un exemplar din evidențele analitice obținute cu ajutorul mașinilor de contabilizat ar putea să fie pus la dispoziția fermelor și sectoarelor de deservire.

ВОЗМОЖНОСТИ УПРОЩЕНИЯ УЧЕТА ИЗДЕРЖЕК ВСПОМОГАТЕЛЬНЫХ ВИДОВ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ИХ РАСЧЕТА НА ГОСУДАРСТВЕННЫХ
СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

(Р е з ю м е)

В последнее время и в системе государственного сельского хозяйства уделили большое внимание рационализации хозяйственного учета.

Усилия, приложенные в этом направлении на государственных сельскохозяйственных предприятиях, выразились в качественном улучшении сведений, доставленных бухгалтерией и оперативными учетами, одновременно с существенным сокращением объема канторских работ.

Однако существует еще много запасов упрощения работ по учету и качественному улучшению сведений. В настоящей статье изложено лишь несколько возможностей упрощения, требующих пересмотра сроков расчета косвенных издержек, относящихся к услугам, выполненным секторами обслуживания, а также их основ распределения.

CONSIDERAȚII PRIVIND FORMELE CREDITULUI ÎN SOCIALISM

ELENA DRĂGOESCU

Cunoașterea formelor creditului socialist și a conținutului acestora are o mare importanță, deoarece contribuie la înțelegerea justă a locului diferitelor categorii de credite utilizate în practică și a importanței lor economice. Cu toate acestea, în literatura economică din țara noastră, prezentarea formelor creditului este, pe de o parte foarte sumară iar, pe de altă parte, lipsește, de regulă, criteriul după care se face gruparea. La acestea se mai adaugă și faptul că părerile referitoare la formele creditului socialist sînt destul de împărțite: în unele lucrări sînt prezentate două forme principale de credit, creditul bancar și creditul public¹; din alte lucrări rezultă că trei sînt formele creditului socialist și anume creditul bancar, creditul cooperatist și creditul public²; iar după alte lucrări aceste trei forme de credit ar fi creditul bancar direct, creditul de stat și creditul care apare cu prilejul vînzării unor mărfuri de consum cu plata în rate³. Noi împărtășim părerea acelor economiști, care consideră că două sînt formele principale ale creditului socialist. Dar, considerînd drept principal criteriu de grupare modalitatea de acordare și obiectul creditului, considerăm că aceste forme de credit sînt: împrumuturile și vînzările pe credit. În general, indiferent de orînduirea socială, după modul de acordare creditele se prezintă sub aceste două forme, dar conținutul economic și, uneori, sfera de extindere, diferă în funcție de tipul relațiilor de producție. În socialism, creditul și formele sale exprimă relații socialiste de repartitie, relații care nu cunosc exploatarea omului de către om.

Împrumuturile constituie forma de credit care se realizează, în general, prin instituții de credit. Acestea, în funcție de proprietatea căreia aparțin, pot fi bănci de stat (B.N., B.I., B.A.I.A., C.E.C.) sau organizații de credit cu caracter obștesc (cooperativele de credit și casele de ajutor reciproc). Obiectul împrumuturilor îl formează fondul de creditare al economiei, constituit prin mobilizarea disponibilităților bănești temporar libere și utilizat de instituțiile de credit pentru acordarea împrumuturilor menite a acoperi nevoile temporare de mijloace bănești. Subiectele împrumuturilor sînt, pe de o parte, instituțiile de credit (în special băncile de stat), care apar în calitate de creditori, iar pe de altă parte, unitățile economice, populația și chiar statul, în calitate de debitori.

Vînzările pe credit — cea de a doua formă a creditului —, se întîlesc cînd vînzarea unei mărfi sau prestarea unui serviciu se face pe cre-

¹ I. Văcărel, *Finanțele Republicii Populare Române*, E.D.P., București, 1964, p. 45; Gh. Bistriceanu, *Finanțele Republicii Socialiste România*, E.D.P., București, 1972, p. 62.

² Gh. Bistriceanu, ș.a., *Circulația bănească, creditul și finanțarea investițiilor*, Manual pentru licee de specialitate, E.D.P., București, 1971, p. 7.

³ Gh. Doliniuc ș.a., *Circulația bănească și creditul*, E.D.P., București 1966, p. 238.

dit „...deși obiectul propriu-zis al creditului în economia monetară actuală nu îl constituie marfa ci contravaloarea în monedă a acelei mărfi”⁴. În socialism, vânzările pe credit sînt limitate la vânzarea de mărfuri sau prestarea de servicii cu plata în rate direct populației de către organizații socialiste. Acum această formă de credit se mai practică numai în Uniunea Sovietică și în țara noastră, în celelalte țări socialiste europene, odată cu trecerea acestei activități asupra caselor de economii, creditele respective au luat forma împrumuturilor bancare.

În capitalism această formă de credit are o extindere foarte mare, deoarece astfel de vânzări se efectuează și între întreprinderi capitaliste, în care caz această formă este cunoscută sub numele de credit comercial.

În socialism creditul comercial a fost interzis „deoarece ducea la redistribuirea neplanificată a mijloacelor circulante ale unor întreprinderi în favoarea altora”⁵.

Întîrzierile în achitarea angajamentelor beneficiarilor față de furnizori conduce totuși la apariția unor relații de credit comercial, deoarece beneficiarii mărfurilor devin debitorii furnizorilor lor. Aceste întîrzieri sînt socotite abateri de la disciplina financiară și sînt combătute prin penalizări. Existența lor este o realitate și de aceea, atît în practică cît și în publicațiile de specialitate, există preocupări pentru evidențierea cauzelor apariției plăților restante și pentru combaterea acestui fenomen negativ.

Conținutul vânzărilor pe credit în socialism îl formează, așadar, numai acele relații de repartiție, în formă bănească, ce se nasc între organizațiile socialiste comerciale și prestatoare de servicii, pe de o parte, și populație pe de altă parte, prin intermediul cărora o parte a fondului de marfă și servicii al economiei este repartizat populației cu plata în rate. Subiectele creditului sînt: organizațiile socialiste comerciale și prestatoare de servicii, în calitate de creditori, și populația, în calitate de debitoare.

Această formă a creditului socialist ridică unele probleme de ordin teoretic. Faptul că obiectul creditului îl constituie, la prima vedere, mărfuri și servicii, ne face să ne punem următoarea întrebare: oare repartizarea sub această formă a unei părți din produsul social total generează relații financiare (în sens larg) și, respectiv, relațiile de credit ce se nasc cu prilejul vânzărilor cu plata în rate fac parte din sfera finanțelor? Pentru a răspunde la o astfel de întrebare să reamintim care sînt condițiile în care transferul de produs social generează relații financiare.

„... Mișcarea valorii, generează, după părerea noastră, relații financiare numai dacă transferul de produs social de la o persoană juridică la alta se face prin intermediul banilor, fără echivalent sau cu titlu de împrumut, în scopul satisfacerii nevoilor obștești”⁶.

⁴ Ștefan Dumitrescu, *Tratat de monedă*, București, 1948, p. 139.

⁵ Gh. Doliniuc, ș.a., *Op. cit.*, p. 238.

⁶ Iulian Văcărel, *Probleme ale teoriei finanțelor*, Ed. științifică, București, 1963, p. 193.

Or, în cazul vânzărilor de mărfuri și prestărilor de servicii cu plata în rate, transferul de produs social de la organizația socialistă la populație se face în formă valorică. Așa cum am mai arătat, obiectul propriu-zis al vânzărilor pe credit îl constituie contravaloarea în monedă a unei părți din marfa vândută. Atît rambursarea creditului cît și a dobînzii urmează a se face în monedă⁷.

În al doilea rînd, cu ocazia vânzării de mărfuri sau prestări de servicii cu plata în rate, organizația socialistă transferă populației cu titlu rambursabil o parte din valoarea mărfurilor sau serviciilor respective. Relațiile ce se nasc cu acest prilej exprimă un transfer de valori nu o simplă schimbare a formei valorii, transferul respectiv ducînd la o „modificare a a mărimii valorii de care dispune o persoană”⁸ la un moment dat. „La nivelul societății, din punct de vedere al statului, prin efectul acordării creditului de consum, are loc o trecere a mijloacelor bănești din fondul general de resurse financiare ale statului la consumul individual... iar rambursările ratelor duc la sporirea resurselor financiare ale statului, respectiv la reîntregirea acestora diminuate la timpul său prin efectul acordării creditului”⁹.

În al treilea rînd, prin vânzările de mărfuri cu plata în rate către populație, transferul de produs social se face în interesul satisfacerii nevoilor obștești, „creditarea populației constituind o acțiune de interes obștesc”¹⁰.

Deci, relațiile care apar cu prilejul vânzărilor de mărfuri sau prestărilor de servicii cu plata în rate către populație, fac parte din sfera finanțelor, deoarece întrunesc cumulativ cele trei condiții ale unei relații financiare.

Din cele spuse pînă acum rezultă că formele creditului socialist sînt: împrumuturile instituțiilor de credit și vânzările de mărfuri sau prestările de servicii populației cu plata în rate. Aceste forme, la rîndul lor, includ mai multe categorii de credit, în funcție de criteriul de delimitare utilizat. Astfel, din punct de vedere al termenului pentru care se acordă creditul distingem: credite pe termen scurt, pe termen mijlociu și lung. Din punctul de vedere al scopului căruia îi servește creditul, distingem: credite pentru producția de mărfuri, credite pentru circulația mărfurilor, credite pentru investiții și credite pentru satisfacerea unor nevoi de consum ale populației. Din punct de vedere al subiectului care contractează o datorie, adică din punct de vedere al debitorului, se pot distinge: credite acordate unităților economice de stat și cooperatiste, credite acordate populației și creditul public. Această din urmă categorie de credit, din punct de vedere al creditorului, poate avea două forme: a) împrumu-

⁷ Ștefan Dumitrescu, *op. cit.*, p. 39.

⁸ Iulian Văcărel, *op. cit.*, p. 191.

⁹ Dionis Patapievici, *Circulația bănească în România*, Ed. științifică, București, 1972, p. 131.

¹⁰ M. Popovici, *Esența și funcțiile disponibilităților bănești ale populației*, în „Probleme economice” nr. 9/1966 p. 31.

turile de stat, cînd populația este creditoare prin cumpărarea și deținerea obligațiunilor statului, care este debitorul și b) creditul public intermediat de Casa de Economii și Consemnațiuni care, fiind o bancă, conferă creditului public caracterul de credit bancar. Faptul că disponibilitățile C.E.C.-ului se formează în cea mai mare parte din economiile populației, nu ne îndreptățesc să considerăm că și în acest caz statul se împrumută la populație. Casa de Economii și Consemnațiuni este, după cum se știe, o instituție de stat dar cu personalitate juridică distinctă de persoana juridică — statul (conform Decretului Nr. 31/31 ianuarie 1954). Dacă nu ținem cont de această situație se ajunge la a considera statul dator mai mult decît este în realitate și anume pentru tot soldul permanent al depunerilor ceea ce, după părerea noastră, nu e just. După cum cunoaștem, o parte a creșterii anuale a soldului depunerilor este utilizat de C.E.C. pentru creditarea populației și numai o anumită parte este preluată la buget. Evident, obligația de rambursare o are statul numai pentru această ultimă parte. Deci, numai aceasta reprezintă credit public. A considera în general depunerile de economii la C.E.C. drept manifestare a creditului public înseamnă a considera și instrumentele de economisire drept titluri de credit public ceea ce este, evident, o eroare.

În concluzie, vrem să subliniem încă odată că în socialism, în situația în care creditul public se realizează prin intermediul Casei de Economii și Consemnațiuni, de fapt, aceasta nu constituie o formă distinctă a creditului socialist alături de creditul bancar, ci o categorie a acestuia din urmă.

CONSIDÉRATIONS CONCERNANT LES FORMES DU CRÉDIT SOCIALISTE

(Résumé)

Les principales formes du crédit socialiste dans notre pays sont: emprunts de la banque et vente à tempérament des marchandises à la population. Nous ne considérons pas que le crédit public soit une forme distincte du crédit socialiste, parce que dans notre pays il se réalise par l'intermédiaire de la Caisse d'Épargne. Cette institution étant une banque elle confère au crédit public un caractère de crédit de banque.

CONTROLUL FINANCIAR PREVENTIV, MIJLOC JURIDIC DE APĂRARE A PROPRIETĂȚII SOCIALISTE

VASILE PĂCURARIU

În Manifestul Partidului Comunist se arată că după ce proletariatul devine clasă stăpînitoare, acesta va folosi dominația sa politică pentru a smulge burgheziei întregul capital, centralizînd toate uneltele de producție în mîinile statului, adică ale proletariatului organizat în clasă stăpînitoare, și pentru a mări cît se poate de repede masa forțelor de producție¹. După smulgerea proprietății, acesta trebuie să o apere și dezvolte în raport cu interesele sale, utilizînd în acest scop mijloacele cele mai eficiente. Lenin spunea: „Păstrați ca ochii din cap pămînturile, grînele, fabricile, uneltele, transporturile — de azi înainte toate acestea vor fi în întregime bunul vostru...”².

Pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, apărarea proprietății socialiste constituie un principiu al sistemului nostru de drept care derivă din însăși esența orînduirii noastre, aplicarea sa consecventă constituind o necesitate obiectivă. Aceasta cu atît mai mult cu cît proprietatea socialistă din țara noastră este dominantă și atotcuprinzătoare, poporul fiind deținătorul principalelor mijloace de producție³.

Partidul Comunist Român și statul nostru socialist au avut în permanență în atenția lor adoptarea acelor norme de drept care să asigure apărarea proprietății, corespunzător fiecărei etape de dezvoltare. Este cunoscut că normele de drept, dreptul ca o categorie istorică, exprimă voința clasei dominante, determinată de condițiile materiale de existență⁴. Engels arăta că faptele economice pentru a primi sancțiunea legilor, trebuie să îmbrace în fiecare caz în parte forma motivului juridic⁵.

Cerințele legilor obiective presupun o multilaterală activitate atît din partea organelor statului ce creează normele de drept, cît și din partea membrilor societății chemați să aplice și să respecte regulile de conduită. Aceasta pentru că în societatea noastră dreptul exprimă voința întregului popor și el trebuie aplicat, făcînd parte din conștiința sa.

În ultimii ani organul suprem al puterii de stat, Marea Adunare Națională, a adoptat o serie de legi care prevăd în reglementările lor obligații și măsuri menite să asigure apărarea proprietății socialiste. Ele sînt fundamentate pe principiile constituționale ce statornicesc că economia națională a României se bazează pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, statul apărînd această proprietate. De asemenea,

¹ v. Marx-Engels, *Manifestul Partidului Comunist*, Ed. P.M.R., București, 1950, p. 42.

² v. I. Lenin, *Opere*, vol. 26, Ed. politică, București, 1959, p. 290.

³ v. Art. 7 și 9 din Constituția R. S. România.

⁴ v. *Teoria generală a statului și dreptului*, Ed. didactică și pedagogică, București, 1967, p. 92.

⁵ v. Friederich Engels, *Ludwig Feuerbach și sfîrșitul filosofiei clasice germane*, Ed. politică, București, 1959, p. 48.

fiecare cetățean este obligat să contribuie la întărirea și dezvoltarea orînduirii socialiste.⁶

Principiile amintite au fost dezvoltate aproape în toate ramurile sistemului nostru de drept. Astfel, dreptul penal prevede sancțiuni grave în cazul violării dreptului de proprietate socialistă — infracțiuni contra avutului obștesc, infracțiuni la regimul stabilit pentru anumite activități, ca delapidarea, furtul în paguba avutului obștesc, tilhăria în paguba avutului obștesc, gestiunea frauduloasă în paguba avutului obștesc, etc.⁷

Dreptul administrativ stabilește norme privind măsuri de prevenirea unor daune, paza bunurilor obștești, sarcinile unor organe legate de acestea și sancționarea celor care au produs încălcări contravenționale⁸.

Dreptul civil cuprinde mijloace de apărare a dreptului de proprietate ca: acțiunea în revendicare, nulitatea actelor ilegale, disciplina contractuală și repararea pagubelor cauzate proprietății socialiste prin fapte ilicite⁹.

Legislația muncii reglementează apărarea proprietății socialiste și contribuie la dezvoltarea ei, în vederea creșterii continue a potențialului economiei naționale stabilind obligații primordiale în sarcina tuturor angajaților¹⁰. Asemenea norme găsim și în alte ramuri de drept.

Pentru realizarea sarcinilor ce decurg, legat de cele arătate, se conjugă numeroase acțiuni și concură o multitudine de factori și metode din domeniul economic, juridic, politic sau moral. Astfel, o metodă eficientă o constituie activitatea de control.

În societatea socialistă multilateral dezvoltată, acest control trebuie să se exercite sub toate formele posibile și în toate sectoarele de activitate, constituind o pîrghie puternică în rezolvarea cu simț de răspundere a sarcinilor ce decurg privind ridicarea mereu pe o treaptă superioară a economiei.

Dintre formele de control, controlul financiar constituie un mijloc juridic de verificare a respectării generale a legalității, a aplicării corecte a normelor juridice ce reglementează operațiunile financiare, bănești și evidența contabilă, care constituie o garanție a eficienței formării, repartizării și întrebunțării mijloacelor necesare satisfacerii trebuințelor obștești¹¹.

O parte integrantă a controlului, o constituie controlul financiar preventiv. După adoptarea Legii nr. 5 din 10 iulie 1970, privind gospodărirea mijloacelor materiale și bănești, organizarea și funcționarea controlului financiar¹², a H.C.M. nr. 1047 din 16 iulie 1970¹³ și a Legii nr. 2/1973

⁶ v. Art. 5, 13 și 39 din Constituția R. S. România.

⁷ v. Art. 223—235 din Codul penal al R. S. România.

⁸ v. Legea nr. 32/1968.

⁹ v. Codul civil al R. S. România.

¹⁰ v. Art. 20 al. „a” din Codul muncii și Legea nr. 12/1971, art. 5 al. „i”.

¹¹ v. Ion Gliga, *Drept financiar*, Ed. didactică și pedagogică, București, 1970, p. 318—319.

¹² v. B. Of. nr. 80, din 10 iulie 1970.

¹³ v. B. Of. nr. 84, din 16 iulie 1970.

privind Curtea Superioară de Control Financiar¹⁴, Marea Adunare Națională a adoptat Legea controlului financiar preventiv (9/1974)¹⁵, care este menită să îmbunătățească și perfecționeze controlul financiar preventiv, măbind considerabil eficiența acestuia. Dezvoltarea și diversificarea continuă a economiei naționale, lărgirea competențelor cadrelor de conducere, respectarea riguroasă a legii, introducerea unui regim sever de economii, combaterea risipei și obținerea unei eficiențe sporite în utilizarea tuturor mijloacelor materiale și bănești, au impus adoptarea acesteia.

La Consfătuirea activului de partid și de stat din ministere și instituții centrale din 11 aprilie 1974, se arăta că „este necesar să punem ordine în cheltuielile materiale, să punem capăt risipei sub orice formă. Să înțelegem că nu mai trebuie să lăsăm nici un fel de porțiță prin care să se risipească mijloacele materiale și financiare ale statului. Trebuie să asigurăm o strictă evidență pentru cheltuirea fondurilor în conformitate cu programul de dezvoltare generală a țării. Numai astfel vom putea asigura ridicarea rapidă a nivelului de trai al tuturor oamenilor muncii”¹⁶.

În contextul celor arătate se înscrie rolul stabilit prin lege controlului financiar preventiv, a cărui organizare trebuie să fie de așa manieră încât să-și îndeplinească atribuțiunile de prevenire a unor neajunsuri ce ar determina încălcări ale normelor de drept și pagube și să asigure buna conservare a avutului național. El trebuie să scoată în evidență cu competență cauzele ce dau naștere unor fenomene negative.

În etapa actuală, când se cere în mod imperios realizarea unui ansamblu de sarcini privind perfecționarea conducerii și planificării economiei naționale, a creșterii eficienței activității economice, asigurarea unui control sistematic al activității de administrare a avutului poporului, a prevenirii, descoperirii pagubelor și tragerea la răspundere a celor vinovați de încălcarea legalității, se impune cu necesitate. Bazată pe aceste considerente, legea stabilește controlului financiar preventiv, componentă a funcției economico-organizatorice, principii și sarcini dintre care evidențiem următoarele:

1. Acest control funcționează pe toate treptele organizatorice ale economiei naționale, în unitățile economice, centrale, ministere și comitetele executive ale consiliilor populare județene, avind menirea să urmărească respectarea legii, procesul de utilizare a fondurilor în conformitate cu prevederile de plan, identificarea și eliminarea cheltuielilor care nu sînt necesare, oportune și economicoase.

De asemenea, el este constituit în bănci și în ministerul de Finanțe, care determină folosirea rațională a fondurilor în unitățile socialiste, acționînd cu fermitate pentru prevenirea cheltuielilor nelegale și neeconomicoase.

¹⁴ v. B. Of. nr. 44, din 30 martie 1973.

¹⁵ v. B. Of. nr. 53, din 5 aprilie 1974.

¹⁶ v. „Scînteia” nr. 9839/1974.

În vârful acestei piramide se situează Curtea Superioară de Control Financiar care realizează politica partidului și statului în acest domeniu, asigurând organizarea, coordonarea, unitatea de concepție și metodologia desfășurării activității de control financiar preventiv. Totodată prin organe proprii exercită și ea acțiuni de control.

2. Controlul financiar preventiv se caracterizează prin operativitate și eficiență în intervențiile sale imediate, pentru preîntâmpinarea neajunsurilor în activitatea economică încă înainte de a se produce efectele negative, depistând cauzele care le determină și oprind cheltuielile nelegale, neoportune, neeconomice, în forma de plată sau încasare, după caz.

Legea prevede încadrarea acestor compartimente cu persoane corespunzătoare profesional, moral și politic, interzicând încadrarea persoanelor care au săvârșit infracțiuni stabilite de Legea nr. 18/1968 referitor la dobândirea de bunuri pe cale ilicită, Legea nr. 22/1969 ce reglementează încadrarea gestorilor, Legea nr. 3/1972 privind activitatea de comerț interior și Legea nr. 19/1971 referitoare la regimul prețurilor.

Dacă prin vechea reglementare era stabilită răspunderea contabilului șef numai pentru legalitatea operațiilor și a existenței de prevederi de plan corespunzătoare, în prezent răspunderea acestuia s-a accentuat, ea referindu-se la folosirea cu maximum de eficiență a tuturor mijloacelor, controlul extinzându-se și asupra stabilirii necesității, oportunității și economicității operațiilor.

3. Persoanele care răspund de efectuarea controlului financiar preventiv nu pot fi numite sau schimbate din funcție de către conducătorii unităților decât cu avizele prevăzute de art. 33 din lege.

4. După noile prevederi, conducătorii din compartimentele de specialitate și persoanele care întocmesc sau participă la întocmirea documentelor supuse controlului financiar preventiv, răspund de legalitatea, oportunitatea, economicitatea și realitatea lor.

5. Conducătorii organizațiilor socialiste, președinții comitetelor executive ale consiliilor populare, miniștrii și conducătorii altor organe centrale, răspund de: organizarea și exercitarea controlului financiar preventiv conform legii, numirea persoanelor care exercită controlul, stabilirea documentelor și operațiilor supuse verificării și pregătirea, precum și cunoașterea legilor de către personalul din acest sector.

Având în vedere importanța obiectivelor controlului financiar preventiv în creșterea eficienței apărării și consolidării proprietății poporului, legea stabilește responsabilități pentru toți cei chemați să concure la aplicarea ei în cazul producerii de încălcări de natură civilă, materială, disciplinară, administrativă și penală, mergându-se pînă la îndepărtarea din funcție. Aceasta denotă înaltul grad de răspundere ce trebuie manifestat în această activitate și legat de ea.

6. În îndeplinirea sarcinilor privind exercitarea controlului financiar preventiv, precum și în supravegherea sa, șeful contabil răspunde atât

în fața organelor de specialitate superioare, cît și în fața organului de conducere colectivă din care face parte¹⁷. Aceasta cu atît mai mult cu cît el este obligat să acționeze în strictă conformitate cu prevederile legii și politiciii partidului nostru, deoarece de atitudinea sa depinde în mare măsură justetea deciziilor ce urmează a fi luate. Există chiar obligativitatea ca împreună cu conducătorul unității să supună dezbaterii organului de conducere colectivă, odată cu analiza rezultatelor economico-financiare, pe bază de bilanț, și activitatea de control financiar preventiv, dînd astfel oamenilor muncii posibilitatea să adopte măsurile cele mai eficiente pentru îmbunătățirea întregii activități.

7. În activitatea de control financiar preventiv, dacă dispozițiile legale prevăd, se va lua avizul jurisconsultului înainte de a se da viza de control. Aceasta derivă din necesitatea îmbinării activității juridice și economice în lumina necesității rezolvării cu competență și simț de răspundere a sarcinilor ce se impun în etapa actuală.

Considerăm că felul cum rezolvă și reglementează legea întreaga problematică a controlului financiar preventiv este în concordanță cu cerințele conducerii societății, iar mijloacele utilizate sînt o manifestare a democrației noastre socialiste, mijloace juridice de apărare și consolidare a bunurilor poporului nostru.

LE CONTRÔLE FINANCIER PRÉVENTIF, MOYEN JURIDIQUE DE DÉFENSE DE LA PROPRIÉTÉ SOCIALISTE

(Résumé)

L'étude met en évidence les motifs qui ont déterminé l'adoption de la Loi no. 9 (1974) visant le contrôle financier préventif, loi qui doit défendre et consolider la propriété socialiste lors de la construction de la société socialiste à développement multilatéral.

L'auteur expose les tâches et l'organisation de ce système ainsi que les principes qui résultent des réglementations de la loi et qui sont une nécessité objective de l'activité liée à la fonction economico-organisatrice de l'état.

---

¹⁷ v. Art. 5 din Legea nr. 1/1971.

POSSIBILITĂȚI DE ÎMBUNĂTĂȚIRE A AȘEZĂRII UNOR IMPOZITE ȘI TAXE

VIOREL BEJU

În ultimii ani, pe linia impozitelor și taxelor din țara noastră s-au luat o serie de măsuri. Acestea au vizat: îmbunătățirea impunerii veniturilor din închirieri de clădiri și terenuri; introducerea impozitului pe veniturile membrilor C.A.P. în locul impozitului pe terenuri; mai buna grupare a veniturilor neagricole pe categorii în vederea impunerii; cumulara veniturilor din retribuții realizate cu caracter permanent de la mai multe locuri de muncă în vederea impunerii; îmbunătățirea progresivității în impunerea retribuțiilor; ridicarea minimumului neimpozabil; acordarea unor înlesniri la impozitul pe veniturile agricole realizate de gospodăriile personale și individuale, etc.

Scopul acestor măsuri este de a face ca sistemul de impozite și taxe să devină un instrument mai activ în promovarea principiilor echității sociale în sfera veniturilor. Pentru aceasta el trebuie însă îmbunătățit continuu și adaptat la situațiile concrete din fiecare etapă. În acest context ne vom referi la impozitul pe veniturile realizate de cooperatori ca retribuție a muncii prestate în C.A.P. și la unele impozite și taxe locale.

Începînd cu anul 1969, legea nr. 61 din 27 dec. 1968 desființează impozitul pe terenurile C.A.P. și introduce impozitul pe veniturile realizate de cooperatori ca retribuție a muncii. Deși impozitul pe terenuri era plătit de C.A.P. el se repercuta în mod uniform asupra veniturilor cooperativilor care erau diminuate cu suma vărsată la buget. Noua reglementare, prin faptul că introduce impunerea progresivă a veniturilor membrilor cooperatori înlătură și caracterul egalitarist pe care îl avea impozitul pe terenuri (acesta se diferenția de la o zonă de fertilitate la alta numai cu 6 lei la ha). Dar, impunerea actuală (a veniturilor efectiv realizate de către fiecare cooperativ) nu a mai menținut diferențierea cotelor de impozit în funcție de zonele de fertilitate. Trebuie arătat că la impunerea veniturilor agricole realizate de gospodăriile personale sau individuale există stabilite norme de venit diferențiate pe zone.

Deci, chiar dacă cotele de impozit (progresive pe tranșă) sînt unice pe țară, diferențierea în impunerea acestor gospodării se asigură prin normele de venit.

Și în cadrul cooperativelor agricole de producție, cu toate măsurile luate pentru mecanizarea lucrărilor, pentru creșterea producției, veniturile obținute la o normă de muncă de cooperativii din diferite unități sînt diferențiate. Un cooperativ din zonele de deal trebuie să presteze un număr de zile mai mare ca un cooperativ din zonele de cîmpie pentru a obține același venit anual și oare este supus aceluiași impozit. De aceea sîntem de părere că prețurile produselor livrate de organizațiile cooperatiste (prețurile de contractare și achiziție) trebuie diferențiate mai accentuat pe zone sau chiar și pe județe, astfel încît să dea posibilitatea prelucrării la buget în mai mare măsură a rentei diferențiale I, în caz contrar ar trebui diferențiate cotele de impozit.

La bugetul statului în afara impozitelor pe venit se încasează și unele impozite și taxe pe avere, între care un loc principal ocupă impozitul pe clădiri. Plătitorii acestui impozit, conform decretului nr. 18/1952 care-l reglementează, sînt nu numai persoanele fizice ci și unitățile socialiste, cu unele excepții. La articolul 5 din acest decret se precizează instituțiile și unitățile economice care sînt scutite de plata impozitului. Sîntem de părere că ar trebui reconsiderată necesitatea acordării acestor scutiri în-deosebi la unitățile economice. La acordarea scutirii s-a avut în vedere situația economică financiară a unităților în perioada apariției decretului, or în prezent această situație este mult schimbată.

De exemplu, unitățile din agricultură erau în faza incipientă a formării și dezvoltării lor, dar în decursul anilor care au trecut ele s-au consolidat, și-au dezvoltat potențialul economic, unitățile de mecanizare a agriculturii datorită condițiilor care s-au creat au trecut la organizarea pe bază de gestiune economică, iar la întreprinderile agricole de stat pierderile s-au redus substanțial fiind cu totul o excepție. În Legea Finanelor se subliniază de la început obligația unităților economice de a-și desfășura activitatea în așa fel încît să-și acopere toate cheltuielile din venituri proprii și să obțină astfel de rezultate financiare care să le permită restituirea într-un timp cît mai scurt a fondurilor bănești avansate de societate și participarea într-o măsură tot mai mare la formarea fondurilor centralizate ale statului. Întărirea gestiunii economice, cerințele acesteia, cred că impun anularea scutirii unităților economice (cel puțin a unei părți din aceste unități, dacă nu în totalitate) de la plata impozitului pe clădiri.

În prezent nu sînt scutite de plata acestui impozit nici unele instituții care n-au activitate productivă, de exemplu teatrele și instituțiile bancare. Teatrele, cu toate că-și acoperă cea mai mare parte a cheltuielilor prin subvenții de la buget, plătesc impozit pe clădiri. Condițiile care au determinat introducerea taxei asupra fondurilor de producție și a taxei asupra terenurilor la unitățile economice de stat, de asemenea impun măcar anularea acestei scutiri dacă nu chiar introducerea acestor taxe și la unitățile exceptate de la plata impozitului în discuție. Toate aceste considerente ne îndreptățesc să pledăm pentru anularea scutirii acordate unităților economice. Prin aceasta s-ar exercita o influență pozitivă în folosirea cît mai eficientă a clădirilor și în frînarea scoaterii din circuitul agricol a unor terenuri pentru construcții.

Se ivește însă o altă problemă care trebuie soluționată și anume: în situația introducerii taxei asupra fondurilor de producție care va cuprinde în sfera sa și valoarea clădirilor, mai este justificată plata impozitului pe clădiri de către aceleași unități? Noi considerăm că nu, impozitul pe clădiri poate rămîne numai la unitățile la care nu se introduce taxa asupra fondurilor de producție, altfel ar fi o taxare dublă a clădirilor și în plus se complică activitatea financiară.

Plătitori ai impozitului pe clădiri sînt și persoanele fizice, atât din mediul urban cît și din mediul rural. Cotele de impozit sînt diferențiate

pe cele două medii și după categoria plătitorului. Astfel pentru clădirile din mediul urban există stabilite două cote: 0,75% pentru clădirile muncitorilor, funcționarilor, oamenilor de litere, artă și știință și meseriașilor cooperativizați, indiferent de modul cum sînt folosite; 1,20% pentru clădirile meseriașilor necooperativizați, și a celor care desfășoară alte activități particulare. În mediul rural se aplică cota de 0,45% pentru clădirile aparținînd cetățenilor supuși impozitului agricol, dar în situația închirierii acestora cota de impozit este de 0,75%. Cu această cotă se impun și clădirile celor care nu sînt supuși impozitului agricol (salariați sau meseriași cooperativizați), iar pentru meseriași necooperativizați se aplică și aici ca și în mediul urban cota de 1,20%. Observăm că nu există o simetrie în stabilirea cotelor de impozit în funcție de destinația clădirilor. În timp ce în mediul urban nu se face o distincție în impunere după destinația clădirilor (pentru folosință proprie sau închiriere), în mediul rural cotele sînt diferențiate: 0,45% la clădirile folosite pentru necesități proprii și 0,75% pentru cele închiriate. Considerăm că ar fi necesară anularea acestei diferențieri în mediul rural; ea complică munca organelor financiare necesitînd calcule și evidențe duble. Dacă eventual diferențierea a avut în vedere că prin închiriere se realizează venituri suplimentare, același lucru trebuie avut în considerare și în mediul urban unde fenomenul de închiriere este mai frecvent și veniturile realizate mai consistente.

Legea nr. 9/1968 a introdus taxa de 1 leu/m² suprafață de teren atribuită cetățenilor pentru construcții de locuințe în comun. Această taxă, potrivit reglementărilor în vigoare, trebuie plătită pînă la 30 iunie. Întrucît cuantumul ei este redus și cetățenii uită să plătească la timp suportînd majorări de intîrzieri care uneori chiar depășesc cuantumul taxei, vedem necesară corelarea termenului de plată a acestei taxe cu termenele de plată a impozitului pe clădiri și a impozitului pe veniturile din chirii și anume pînă la 30 martie 50% și restul de 50% pînă la 30 septembrie. În cazul taxei se poate merge cu plata integrală pînă la 30 martie, întrucît cuantumul acesteia este redus. Măsura amintită ar simplifica munca organelor financiare în legătură cu urmărirea realizării taxei și în același timp ar fi și în folosul cetățenilor.

În cadrul taxelor locale, un loc de seamă ocupă taxele asupra mijloacelor de transport. Pe marginea acestei taxe s-au purtat unele discuții inserate în coloanele „Gazetei Finanțelor“, ele referîndu-se fie la ideea renunțării la modificarea taxei în timpul anului ca urmare a înstrăinării mijloacelor de transport¹, fie la ideea stabilirii unei taxe unice pentru unele mijloace de transport (autoturisme) în sectorul particular, indiferent de capacitatea lor cilindrică². Noi considerăm că reglementarea actuală care prevede reducerea taxei datorate de vînzătorul unui mijloc de transport cu partea din taxă aferentă perioadei de la vînzare și pînă

¹ Ioan Lupu, Gazeta Finanțelor, nr. 11/1972.

² Lucian Bălțeanu, Gazeta Finanțelor, nr. 20/1972.

la sfârșitul anului, urmată de stabilirea taxei pe perioada respectivă în sarcina noului proprietar, corespunde cerințelor impunerii — existența obiectului impozabil — și asigură realizarea echității în impunere, cu toate că multiplică puțin calculele și evidența.

Nu împărtășim nici ideea unei taxe unice pentru mijloacele de transport cu tracțiune mecanică (autoturisme), idee bazată pe faptul că serviciul prestat este în general același, indiferent de capacitatea cilindrică a motorului. Sintem de părere că nu trebuie înlăturată această diferențiere, ci îmbunătățită. În acest sens punem în discuție ideea calculării acestei taxe folosind ca elemente valoarea mijloacelor de transport și nu capacitatea lor cilindrică, iar, în locul cotei fixe stabilite pe jumătate de litru cilindree, sau fracțiune de jumătate de litru cilindree, să folosim o cotă procentuală, de exemplu 0,75%. Luăm câteva exemple să vedem la ce rezultate ajungem:

Tipul mașinii	Prețul cu amănuntul*	Cota propusă	Taxa rezultată	Taxa actuală
Fiat 600 D	38 000	0,75%	285	300
Fiat 850 Coupe	58 900	"	442	300
Fiat 850 Spider	70 500	"	529	300
Dacia 1100	55 000	"	385	450
Dacia 1300	7 0000	"	525	450
Fiat 1500	74 000	"	555	450
Fiat 2300 Lux	110 200	"	826	750

* Anexa nr. 1 la Instrucțiunile M.F. nr. 1518 din 26 martie 1970.

Observăm că prin acest mod de calcul se asigură o diferențiere mai bună a taxelor în funcție de valoarea autoturismelor, valoare care nu este determinată numai de capacitatea cilindrică a motorului, ci și de alte caracteristici tehnice ale mașinii. Am văzut că și impozitul pe clădiri se calculează asupra valorii clădirii și nu la suprafața construită. Mergând mai departe cu exemplele, arătăm că și taxa de timbru în cazul înstrăinării acestor mijloace de transport se calculează nu în funcție de capacitatea cilindrică, ci în funcție de valoarea lor, chiar dacă serviciul prestat de organele de stat — autentificarea actelor de vânzare-cumpărare sau de donație a autoturismelor — este identic indiferent de valoarea acestora.

Și noțiunea de impozit sau taxă pe avere presupune calcularea acesteia pornind de la mărimea averii, care se exprimă mai bine în cazul nostru în expresie valorică. Modalitatea de calcul propusă de noi nu complică munca ci dimpotrivă o simplifică, pentru că prețurile de vânzare fiind cunoscute, taxa rezultă prin aplicarea cotei procentuale asupra acestora. Cît privește însă mărimea cotei, aceasta poate fi și mai mică sau chiar mai mare, rămîne să aprecieze legiuitorul; am luat cota de 0,75%

urmărind asigurarea aproximativ a aceleiași taxe în medie pentru autoturismelor Dacia 1100 și Dacia 1300 ($450 + 450 = 900$ și $385 + 525 = 910$) care dețin ponderea principală în țara noastră.

Desigur că problemele la care ne-am referit constituie numai o parte din aria celor care trebuie și pot fi soluționate mai bine. Rolul organelor financiare este de a căuta mereu noi posibilități de îmbunătățire a sistemului de impozite și taxe, de a-l face mai suplu și mai echitabil, perfecționarea acestuia însemnând în același timp și perfecționarea relațiilor din societatea noastră.

POSSIBILITÉS D'AMÉLIORER LA FIXATION DE CERTAINS IMPÔTS ET TAXES

(Résumé)

L'auteur aborde la méthodologie de fixation de certains impôts et taxes et croit qu'elle pourrait être améliorée. À ce sens il met en vue les considérations suivantes:

— la consolidation de la gestion économique impase l'annulation de l'exemption de certains unités économique (art. 5 du décret 18/1952) du payement de l'impôt sur l'édifice;

— il n'est pas nécessaire de différencier l'imposition des bâtiments propriété personnelle du milieu rural selon leur destination (usufruit personal ou location) si la différentiation ne se fait pas au milieu urbain où le phénomène de location est plus accentué.

On propose de calculer la taxe sur les moyens de transport partant de leur valeur et d'une cote pour cent, méthode qui assure une différentiation plus équitable, en ce qui concerne l'imposition, que l'actuelle, basée sur la capacité cylindrique et la cote fixe.

CRITERII DE IERARHIZARE A ELEMENTELOR UNEI COLECTIVITĂȚI

PARASCHIVA MĂRUȚĂ

În practica economico-socială sînt numeroase situații cînd cercetîndu-se o colectivitate statistică (populația, angajații, unitățile economice, județele etc.) se ivește necesitatea ordonării elementelor colectivității respective după diferite criterii.

În cele mai multe cazuri ierarhizarea (ordonarea) se face fie în ordine alfabetică (vezi județele) fie în ordinea mărimii valorilor înregistrate de o caracteristică în colectivitate — de exemplu întreprinderile, după numărul de muncitori, după valoarea fondurilor fixe etc.

Problema ierarhizării se complică, însă, cînd unitățile colectivității sînt cercetate în raport cu mai multe caracteristici.

Ne propunem, în continuare, să dăm funcții de ordonare a elementelor unei colectivități ținînd seama de anumite însușiri care o caracterizează (caracteristici). Pentru aceasta, să considerăm o colectivitate C supusă studiului în raport cu caracteristicile $x_1, x_2, \dots, x_s$.

Notăm cu $x_{1i}, x_{2i}, \dots, x_{si}$; $i = \overline{1, N}$, valorile înregistrate de caracteristicile x_1, x_2, x_s la elementul i al colectivității.

Se pune problema ordonării elementelor colectivității C în raport cu aceste caracteristici, ținînd seama de anumite considerații impuse de însăși natura caracteristicilor.

Dacă $s = 1$, ordonarea poate fi făcută ușor, luînd șirul valorilor $x_{11}, x_{12}, \dots, x_{1i}, \dots, x_{1n}$ în ordine crescătoare sau descrescătoare.

Dacă $s > 1$ se ivește necesitatea stabilirii unui criteriu de ordonare a elementelor colectivității, funcție de $x_1, x_2, \dots, x_s$.

Vom nota această funcție cu $f(x_1, x_2, \dots, x_s)$

Dacă

$$f(x_1, x_2, \dots, x_s) = f_1(x_1) + f_2(x_2) + \dots + f_s(x_s) \quad (1)$$

și $f_k(x_{ki})$ reprezintă rangul elementului i ($i = \overline{1, N}$) al colectivității în raport cu caracteristica x_k ; $k = \overline{1, s}$, atunci ordonarea elementelor colectivității după toate caracteristicile luate în studiu se face după suma rangurilor acordate în raport cu acestea [1].

Dar funcția $f(x_1, x_2, \dots, x_s)$ poate să aibă și alte expresii.

În cele ce urmează ne propunem să stabilim pentru $f(x_1, x_2, \dots, x_s)$ o expresie diferită de suma rangurilor, care să constituie un criteriu mai adecvat, după noi, de ordonare a colectivității.

Pentru o înțelegere mai ușoară a problemei vom porni de la un exemplu:

Considerăm colectivitatea C formată din județele țării și presupunem că pentru aprecierea activității comerciale desfășurată în fiecare județ prezintă interes caracteristicile:

x_1 = numărul personalului angajat în circulația mărfurilor;

x_2 = investiții în circulația mărfurilor;

x_3 = vânzări cu amănuntul prin comerțul socialist. Notăm cu x_{1i} , x_{2i} , x_{3i} , valorile acestor caracteristici pentru județul i și cu x_{1j} , x_{2j} , x_{3j} valorile caracteristicilor respective pentru județul j ; $i, j = \overline{1, 40}$ (incluzînd și municipiul București).

Vom presupune că, în medie, vânzările cu amănuntul sînt direct proporționale cu numărul personalului în circulația mărfurilor și investițiile în această ramură economică și vom aplica — în scopul stabilirii criteriului de ierarhizare — o metodă analogă cu cea folosită la regula de trei compusă.

Dacă în județul i , cu x_{1i} personal angajat și x_{2i} investiții se realizează un volum de vânzări x_{3i} , atunci cu 1 angajat și x_{2i} investiții se realizează $\frac{x_{3i}}{x_{1i}}$ vânzări, iar cu 1 angajat și 1 leu investiții se realizează $\frac{x_{3i}}{x_{1i} \cdot x_{2i}}$ vânzări.

Ținînd cont de personalul și investițiile județului j vom aprecia activitatea de vânzare în județul i , astfel:

cu x_{1j} personal și 1 leu investiții, județul i realizează $\frac{x_{3i} \cdot x_{1j}}{x_{1i} \cdot x_{2i}}$ vânzări și cu

x_{1j} personal, x_{2j} investiții județul i realizează $\frac{x_{3i} \cdot x_{1j} \cdot x_{2j}}{x_{1i} \cdot x_{2i}}$ vânzări cu amănuntul

Vom spune că în județul i activitatea de vânzare cu amănuntul este mai eficientă în raport cu numărul personalului din circulația mărfurilor și investițiile față de activitatea județului j , dacă:

$$\frac{x_{3i} \cdot x_{1j} \cdot x_{2j}}{x_{1i} \cdot x_{2i}} > x_{3j} \quad (2)$$

sau:

$$\frac{x_{3i} \cdot x_{1j} \cdot x_{2j}}{x_{1i} \cdot x_{2i} \cdot x_{3j}} > 1 \quad (3)$$

ceea ce revine la:

$$\frac{x_{3i}}{x_{1i} \cdot x_{2i}} > \frac{x_{3j}}{x_{1j} \cdot x_{2j}}$$

Vom alege ca funcție de ordonare:

$$f(x_1, x_2, x_3) = \frac{x_3}{x_1 \cdot x_2} \quad (4)$$

aceasta permițîndu-ne o ordonare a județelor prin prisma eficienței mixte a activității din circulația mărfurilor.

Observații:

1. Pentru deducerea relației (4) am presupus că între caracteristicile x_1 , x_2 și x_3 este un raport direct proporțional, practic o asemenea proporționalitate se păstrează sau există cu anumite aproximații, în principiu, însă, proporționalitatea poate fi acceptată.

2. În raționamentul care ne-a condus la relația (4) am presupus că, x_1, x_2, x_3 iau valori absolute.

Deseori în practică, însă, caracteristicile ce stau la baza studiului unei colectivități sînt date în mărimi relative de structură.

De exemplu, structura județelor după producția globală agricolă, industrială etc. Relația (4) poate fi folosită drept criteriu de ierarhizare a unităților unei colectivități și în aceste condiții. Astfel, dacă pe colectivitatea C

$$\sum_{(i)} x_{1i} = X_1, \sum_{(i)} x_{2i} = X_2 \text{ și } \sum_{(i)} x_{3i} = X_3$$

relația (3) poate fi scrisă:

$$\frac{\frac{x_{3i}}{X_3} \cdot 100 \cdot \frac{x_{1j}}{X_1} \cdot 100 \cdot \frac{x_{2j}}{X_2} \cdot 100}{\frac{x_{1i}}{X_1} \cdot 100 \cdot \frac{x_{2i}}{X_2} \cdot 100 \cdot \frac{x_{3i}}{X_3} \cdot 100} > 1 \quad (5)$$

Este ușor de observat că după simplificarea membrului stîng al inegalității (5) rămîne membrul stîng din inegalitatea (3).

Dacă notăm:

$$\frac{x_{kj}}{X_k} = a_{kj} \text{ se obține: } \frac{a_{3i} \cdot a_{1j} \cdot a_{2j}}{a_{1i} \cdot a_{2i} \cdot a_{3j}} > 1$$

sau:

$$\frac{a_{3i}}{a_{1i} \cdot a_{2i}} > \frac{a_{2j}}{a_{1j} \cdot a_{3j}} \quad (6)$$

Așadar, se poate lua ca funcție de ordonare a elementelor colectivității:

$$\varphi(a_1, a_2, a_3) = \frac{a_3}{a_1 \cdot a_2} \quad (7)$$

care are aceeași formă cu (4) numai că în locul variantelor în cifre absolute x_k ale caracteristicilor s-au luat a_k sub formă relativă (structural), exprimate în procente sau coeficienți.

Se observă că $\varphi(a_1, a_2, a_3) = f(x_1, x_2, x_3)$ dar ordonarea elementelor colectivității se păstrează prin (6).

În general, să considerăm o colectivitate C ce urmează a fi cercetată în raport cu caracteristicile $x_1, x_2, \dots, x_s$, și să presupunem că x_s este influențată direct proporțional de caracteristicile $x_1, x_2, \dots, x_k$ și invers proporțional de caracteristicile $x_{k+1}, \dots, x_{s-1}$, toate cele s caracteristici variind pe mulțimi disjuncte.

Printr-un raționament analog cu cel precedent funcția de ordonare a celor N elemente ale colectivității C va fi:

$$f(x_1, x_2, \dots, x_s) = \frac{x_s \cdot x_{s-1} \dots x_{k+1}}{x_1 \cdot x_2 \dots x_k} \quad (8)$$

iar în cazul în care dispunem de informații cu privire la structura colectivității C în raport cu fiecare caracteristică, ordonarea (ierarhizarea) elementelor sale poate fi făcută după funcția:

$$\varphi(a_1, a_2, \dots, a_s) = \frac{a_2 \cdot a_3 \cdot \dots \cdot a_{k+1}}{a_1 \cdot a_2 \cdot \dots \cdot a_k} \quad (9)$$

Pentru a concretiza criteriul de ierarhizare (8) sau (9) și a-l compara cu rezultatele obținute în cazul că această ierarhizare s-ar face acordînd celor N unități ale colectivității ranguri în raport cu fiecare din caracteristicile urmărite, vom porni de la un exemplu.

Să considerăm colectivitatea C mulțimea județelor României cu privire la care ne-am propus să urmărim caracteristicile:

x_1 = populația, în mii locuitori;

x_2 = numărul mediu al personalului în mii;

x_3 = numărul mediu al personalului în circulația mărfurilor, în mii;

x_4 = volumul investițiilor în circulația mărfurilor, milioane lei;

x_5 = volumul vânzărilor cu amănuntul prin comerțul socialist, în milioane lei. Toate datele se referă la anul 1972 și sînt culese din Anuarul Statistic al R.S.R. pe anul 1973 — județele fiind aranjate în ordine alfabetică (anexa 1).

Acordînd ranguri celor $N = 40$ județe (inclusiv Municipiul București) în raport cu fiecare din caracteristicile luate în studiu — în ordine descrescătoare a valorilor acestora (anexa 1) —, putem observa, de exemplu, că: județul Cluj ocupă locurile: 6 în raport cu x_1 , 5 în raport cu x_2 , 6 în raport cu x_3 , 19 în raport cu x_4 și 5 în raport cu x_5 iar județul Bihor ocupă locul 10 după caracteristicile x_1 și x_2 și locul 7 în raport cu caracteristicile x_3 , x_4 , și x_5 . Ultimele locuri în raport cu aceste caracteristici sînt ocupate de județele Covasna, Bistrița-Năsăud, Sălaj.

Urmărind paralela dintre x_5 — volumul vânzărilor — și oricare din celelalte caracteristici, în scopul de a evidenția pe de o parte concordanța între volumul vânzărilor prin comerțul cu amănuntul, numărul de locuitori și respectiv numărul personalului pe județe și, pe de altă parte, eficiența muncii personalului din ramura circulației mărfurilor și preocupările organelor competente pentru creșterea volumului de investiții, în scopul lărgirii și modernizării rețelei comerciale, aspecte care se reflectă în final în gradul de satisfacere al populației cu diferite bunuri, se observă din anexa 2 următoarele:

Luînd în considerare caracteristicile x_1 , x_5 și aplicînd în paralel cele două criterii de ordonare (suma rangurilor și raportul x_5/x_1 — vânzări pe cap de locuitor) rezultă: județul Cluj ocupă același loc 3 cu județul Timiș după primul criteriu și ocupă locul 5 după al doilea criteriu; județul Bihor după criteriul de însumare a rangurilor ocupă împreună cu județele Constanța și Iași locul 5, iar după cel de al doilea criteriu ocupă locul 14. În ceea ce privește vânzările pe cap de locuitor județul Covasna este pe locul 11, ceea ce înseamnă că în acest județ trebuie să

dreptate eforturile pe linia lărgirii și modernizării rețelei comerciale, a aprovizionării populației cu o gamă largă de produse, în scopul satisfacerii nevoilor de consum.

Sub același aspect județul Iași a căzut de pe locul 5 (suma rangurilor) pe locul 26, Suceava de pe locul 8 a căzut pe locul 27, Dolj de pe locul 4 pe locul 29. În aceste județe deși s-a înregistrat un volum absolut ridicat al vânzărilor, raportat la numărul de locuitori, acesta le situează în urma altor județe, ceea ce înseamnă că populația nu este aprovizionată cu mărfuri în cantități suficiente și în structuri corespunzătoare prin comerțul de stat.

Având în vedere faptul că asupra cererii de mărfuri a populației influențează în principal veniturile și prețurile, am considerat interesant să urmărim modul de ierarhizare al județelor în raport cu cuplul de caracteristici x_2, x_5 ($x_5/x_2 =$ vânzări pe o persoană angajată).

O primă observație ce se desprinde în urma acordării rangurilor este că multe județe ocupă același rang în raport cu cele două caracteristici, de exemplu: Cluj — 5, Argeș — 8, Arad — 16, Covasna — 38, Bistrița-Năsăud — 39, Sălaj — 40; la majoritatea județelor există diferențe mici între rangurile acordate.

Comparând cele două criterii de ordonare se observă, la unele județe, un mare decalaj între locul ocupat, ținând seama de suma rangurilor și respectiv de raportul x_5/x_2 .

Astfel, județul Cluj coboară de pe locul 6 pe 22, județul Brașov de pe locul 5 coboară pe locul 36, în timp ce județul Covasna urcă de pe locul 38 pe locul 6, Bistrița-Năsăud de pe locul 39 urcă pe locul 7, iar Sălajul face cel mai mare salt urcând de pe ultimul loc (40) pe locul 3, ceea ce înseamnă că în aceste județe paralel cu dezvoltarea lor industrială trebuie acordată o atenție deosebită ramurii circulației mărfurilor, trebuie lărgită și modernizată rețeaua comercială, trebuie aprovizionat personalul cu produsele necesare; toate acestea având și implicații de ordin social, printre altele, stabilitatea forței de muncă.

Diferența dintre cele două criterii de ordonare a județelor este evidentă și dacă luăm în considerare caracteristicile x_3, x_4, x_5 , prin prisma cărora se poate aprecia eficiența activității personalului din circulația mărfurilor și a investițiilor din această ramură. Ca și în celelalte combinații urmărite, luând în considerare suma rangurilor acordate, mai multe județe ocupă același loc, făcând raportul dintre caracteristici, acest aspect fie că nu apare fie că frecvența sa de apariție este foarte mică.

Referindu-ne la combinația amintită sînt demne de scos în evidență următoarele: Municipiul București, care ocupă primul loc în raport cu toate caracteristicile luate în studiu (cu excepția lui x_4 — locul 2); evident că făcînd suma rangurilor după x_3, x_4, x_5 ocupă tot primul loc, dar în urma efectuării raporturilor $x_5/x_3 \cdot x_4$ Municipiul București ocupă locul 39, iar județul Constanța ocupă locul 40 față de locul 2 după suma rangurilor. Aceasta oglindește o slabă eficiență a activității personalului din circulația mărfurilor și a investițiilor în ramura considerată, deși Bucu-

reștiul este punct de atracție a cumpărătorilor din toate județele țării și mai ales a locuitorilor din localitățile și județele învecinate, iar Constanța în sezonul de vară realizează un volum considerabil al des-facerilor de mărfuri prin comerțul cu amănuntul. O situație similară poate fi remarcată la județele Prahova, care de pe locul 3 coboară pe locul 38, Timiș de la locul 4 a coborât pe locul 34, Bihorul de pe locul 5 pe locul 35, etc.

S-au produs și salturi foarte mari, în special la județele slab dezvoltate. Astfel, județul Gorj este pe locul 1 după (8) urcând de pe locul 38 în raport cu suma rangurilor, județul Sălaj de pe locul 40 pe locul 3, județul Bistrița-Năsăud este pe locul 2 față de 39, județele Covasna, Mehedinți, Vrancea de asemenea și-au schimbat considerabil pozițiile în ierarhizarea făcută. În aceste județe ar fi interesant de urmărit modul de distribuire a rețelei comerciale, gradul de dotare cu utilaj modern, corelația dintre suprafața comercială, volumul vânzărilor și numărul personalului, etc.

Oricum, raportul dintre volumul vânzărilor, numărul personalului din circulația mărfurilor și volumul investițiilor în această ramură oglindește una din căile ce pot duce la lichidarea rămănerii în urmă din punct de vedere economico-social a unora din județele țării.

Criteriul de ordonare preconizat prezintă marele avantaj că permite reliefaarea concordanței dintre anumite caracteristici ce caracterizează eficiența activității economico-sociale în diferite ramuri sau sectoare de activitate.

Prin aplicarea criteriului de ordonare sintetizat în (8) sau (9) ar fi interesant de urmărit în dinamică modul cum un județ sau altul își păstrează locul în raport cu anumite caracteristici.

BIBLIOGRAFIE

1. G. U. Yule, M. G. Kendall, *Introducere în teoria statisticii*, Ed. științifică, București, 1969.
2. Gh. Șerban, *Statistica neparametrică în clasificarea județelor*, în „Revista de statistică” nr. 3/1971.
3. Gh. Șerban, *Statistica neparametrică în caracterizarea dezvoltării teritoriale*, în „Revista de statistică” nr. 10/1973.
4. *Anuarul statistic al R.S.R. pe anul 1973*, D.C.S.

КРИТЕРИИ ИЕРАРХИЗАЦИИ ЭЛЕМЕНТОВ ОДНОГО КОЛЛЕКТИВА

(Резюме)

Для иерархизации элементов одного статистического коллектива автор рекомендует использование относительных показателей интенсивности.

Nr. crt.	Județul	x_1		x_2		x_3		x_4		x_5	
		mii rang		mii rang		mii rang		mil. rang		mil. rang	
1	Alba	396	28	104,8	24	6,8	28	50,5	24	1820	27
2	Arad	495	20	140,8	16	12,2	13	68,9	12	2762	16
3	Argeș	586	12	172,3	8	13,1	12	54,0	22	3326	8
4	Bacău	664	7	151,2	14	12,1	14	55,1	20	2935	13
5	Bihor	616	10	163,6	10	15,7	7	88,7	7	3359	7
6	Bistrița-Năsăud	286	37	44,8	39	4,3	38	22,5	39	990	39
7	Botoșani	483	22	54,0	37	6,3	30	54,6	21	1397	33
8	Brașov	484	21	234,0	3	18,0	4	58,4	17	4164	6
9	Brăila	368	33	105,7	23	8,0	23	60,4	16	1976	23
10	Buzău	514	17	85,5	28	7,8	24	51,4	23	1941	24
11	Caraș-Severin	369	32	114,5	19	9,3	18	62,3	14	2021	22
12	Cluj	768	6	217,2	5	16,7	6	55,2	19	4312	5
13	Constanța	529	15	196,7	6	30,9	2	1157,6	1	4786	2
14	Covasna	189	40	46,9	38	4,2	39	36,6	32	1060	38
15	Dimbovița	454	25	11,5	20	7,5	27	43,2	31	2051	21
16	Dolj	734	4	165,5	9	57,1	18	57,1	18	3138	11
17	Galați	542	14	153,4	13	13,2	11	97,7	4	2812	15
18	Gorj	324	34	76,9	32	5,1	37	21,1	40	1380	34
19	Harghita	304	36	84,8	29	7,7	25	30,6	37	1827	26
20	Hunedoara	511	18	173,9	7	13,5	10	63,1	13	3158	10
21	Ialomița	389	29	91,1	25	8,3	22	90,1	6	1730	31
22	Iași	700	5	150,8	15	13,1	12	74,5	8	3069	12
23	Ilfov	809	2	129,8	18	9,5	16	73,9	10	2189	20
24	Maramureș	473	23	108,7	21	9,4	17	50,3	25	222	19
25	Mehedinți	322	35	55,5	33	5,7	33	35,2	33	1329	36
26	Mureș	602	11	162,8	11	13,9	8	74,2	9	3213	9
27	Neamț	523	16	108,2	22	8,8	20	33,9	34	2248	18
28	Olt	508	19	82,9	30	7,8	24	72,3	11	1735	30
29	Prahova	771	3	245,4	2	20,9	3	111,2	3	4498	4
30	Satu-Mare	381	30	47,2	26	7,6	29	44,6	30	1777	29
31	Sălaj	271	38	40,3	40	4,1	40	27,1	38	936	40
32	Sibiu	450	26	162,1	12	10,9	15	47,5	29	2846	14
33	Suceava	632	9	132,2	17	12,1	14	47,8	28	2717	17
34	Teleorman	543	13	78,3	31	8,4	21	49,3	27	1793	28
35	Timiș	642	8	226,0	4	17,8	5	97,5	5	4532	3
36	Tulcea	256	39	64,4	36	6,2	31	31,3	36	1274	37
37	Vaslui	471	24	65,3	34	6,0	32	49,7	36	1407	32
38	Vilcea	398	27	86,7	27	9,1	19	61,5	15	1845	25
39	Vrancea	380	31	64,5	35	6,7	29	33,6	25	1361	35
40	Mun. București	1618	1	789,3	1	86,1	1	347,7	2	18504	1

Anexa 2

Nr. crt.	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_1, x_5		x_2, x_5		x_3, x_4, x_5	
						suma rapor-rang. tul	suma rapor-rang. tul	suma rapor-rang. tul	suma rapor-rang. tul		
1	B	B	CT	B	B	B	B	B	BT	B	GJ
2	IF	PH	CT	B	CT	PH	CT	PH	CT	CT	BN
3	PH	BV	PH	PH	TM	TM	BV	TM	SJ	PH	SJ
4	DJ	TM	BV	GL	PH	CJ	TM	CT	TR	TM	HR
5	IS	CJ	TM	TM	CJ	DJ	CJ	BV	BZ	CH	NT
6	CJ	CT	CJ	IL	BV	BH	SB	CJ	CV	MS	CV
7	BC	HD	BH	BH	BH	CT	HD	AG	BN	BV	MH
8	TM	AG	MS	IS	AG	IS	HR	BH	VS	CJ	TL
9	SV	DJ	DJ	MS	MS	AG	PH	HD	HR	GL	DB
10	BH	HD	IF	HD	BC	AG	DJ	VL	VL	IS	VN
11	MS	GL	OT	DJ	MS	CV	MS	VN	HD	SB	
12	G	SB	IS	AR	IS	IF	AR	SB	B	DJ	AB
13	TR	GL	AG	HD	BC	SV	CS	BC	OT	AR	SM
14	GL	BC	AR	CS	SB	BV	BH	IS	NT	AG	BZ
15	CT	IS	BC	VL	GL	HD	BR	GL	SV	IF	VS
16	NT	AR	SV	BR	AR	GL	MS	AR	BH	BC	AG
17	BZ	SV	SB	BV	SV	NT	GL	SV	MM	CS	MM
18	HD	IF	IF	DJ	NT	AR	TL	IF	SM	SB	SV
19	OT	CS	MM	CJ	MM	SB	M	MM	IS	IL	CJ
20	AR	DB	CS	BC	IF	BZ	SM	NT	MH	SV	BC
21	BV	MM	VL	BT	DB	TR	VL	CS	TM	VL	TR
22	BT	NT	NT	AG	CS	MM	AB	DB	CJ	MM	BR
23	MM	BR	TR	BZ	BR	DB	DB	BR	TL	BR	BT
24	VS	AB	IL	AB	BZ	OT	IL	AB	MS	OT	DJ
25	DB	IL	BR	MM	VL	VL	BC	BZ	AR	BZ	BV
26	SB	SM	BZ	VS	HR	CS	IS	VL	BC	NT	HD
27	VL	VL	OT	TR	AB	AB	SV	HR	AG	TR	CS
28	AB	BZ	HR	SV	TR	BT	NT	SM	DJ	AB	VL
29	IL	HR	SM	SB	SM	RB	DJ	IL	IL	DB	AR
30	SM	OT	DB	SM	OT	VS	GJ	TR	BR	BT	IS
31	VN	TR	DB	IL	SM	SM	MH	OT	DB	SM	IF
32	CS	GJ	CV	VS	VS	IL	BZ	GJ	PH	HR	MS
33	BR	MH	BT	MH	BT	HR	VN	VS	GL	VS	OT
34	GJ	VS	TL	NT	GJ	VN	BN	MH	HD	VN	TM
35	MH	VN	VS	VN	VN	GJ	SJ	BT	GJ	MH	BH
36	HR	TL	MH	TL	MH	MH	OT	VN	BV	TL	IL
37	BN	BT	GJ	HR	TL	BN	TR	TL	CS	CV	GL
38	SJ	CV	BN	SJ	CV	TL	VS	CV	CB	GJ	PH
39	TL	BN	CV	BN	BN	CV	BT	BN	AB	BN	B
40	CV	SJ	SJ	GJ	SJ	SJ	IF	SJ	IF	SJ	CT

CONTABILITATEA, DISCIPLINĂ DE GRANIȚĂ?

TRAIAN TĂMĂȘAN

Contabilitatea, ca și alte discipline, nu a debutat sub forma unei teorii științifice, ci s-a născut din nevoile practice ale vieții economice și sociale. Ea a apărut pe o treaptă anumită de dezvoltare a societății omenești, din necesitatea de a cunoaște volumul de muncă vie și materializată cheltuită pentru producerea bunurilor materiale, precum și rezultatele producției și a schimbului.

Teoria contabilității, apărută înainte cu cinci secole, a fost dominată multă vreme de o gândire practicistă, avînd drept scop descrierea și propagarea unor procedee ale tehnicii contabile. Cu timpul s-au cristalizat principiile de bază ale unei discipline teoretice, pe care mulți autori au căutat să le explice și să le fundamenteze de pe poziții diferite, ceea ce a dat naștere la numeroase controverse. Disputa pe tema domeniului de cercetare al contabilității și implicit apartenența acestei discipline la o ramură a științelor sau la alta a constituit, și din păcate mai constituie încă și azi, obiectul unor vii confruntări în literatura de specialitate.

În prima fază de afirmare teoretică contabilitatea a fost considerată o „matematică economică“ și în consecință clasată în ramura științelor matematice. Acest punct de vedere a fost susținut cu argumente bazate pe logica matematică de către mulți matematicieni iluștri, ca: Luca Paciolo, Giovanni Antonio Tagliente, Valentin Mennher, Bertrand Francois Barrême, Eugène Léautey, J. Ziegler, D. Augspurg și mulți alții.

Încă din antichitate s-au dezvoltat științele juridice care mai târziu înglobează în domeniul lor de investigație și problemele contabile, primate însă prin altă optică. Juriștii au construit teoria patrimonială care a dominat multe secole contabilitatea cu reminiscențe pînă în zilele noastre. Considerată știință patrimonială, contabilitatea a fost integrată în unele țări, pînă nu de mult, într-un capitol de drept comercial.

În secolul al XVII-lea își fac debutul științele economice. Lucrarea lui Jaques Savary „Le parfait commerciant“, prefată de Colbert (1672), — după cum afirmă unii —, pune bazele unei științe noi, „Economia întreprinderii“, la care este atașată și contabilitatea ca o „tehnică a calculației“.

În secolul al XIX-lea cele trei școli italiene — școala lombardă al cărei promotor este Francesco Villa, școala toscană cu fondatorul ei Giuseppe Cerboni și școala venețiană cu reprezentantul ei de seamă Fabio Besta — definesc contabilitatea știința ordinii și controlului, indispensabilă în administrarea întreprinderii, pe care ele o așază în rîndul științelor administrative.

În epoca modernă, odată cu cristalizarea științelor tehnice, o seamă de ingineri atrași de teoria economică studiază și problemele contabile.

Călăuziți de gândirea tehnică, aceștia — în frunte cu Eugène de Fages — lansează teoria spațială, potrivit căreia contabilitatea este știința reflectării mișcării materiei în spațiu.

În epoca contemporană numeroși cercetători de seamă din țările socialiste își consacră cercetările lor definirii obiectului contabilității, stabilirii locului și rolului acesteia în clasificarea generală a științelor. Călăuziți de concepția științifică a materialismului dialectic și istoric și aplicând metoda dialectică materialistă în cercetare, aceștia demonstrează cu argumente științifice faptul că obiectul de studiu al contabilității îl constituie latura valorică a procesului de reproducție și ca atare contabilitatea face parte din grupa științelor social-economice.

În dezacord cu punctele de vedere amintite mai sus, și ignorând concluziile cercetării contemporane, într-o lucrare apărută de curând, a unor prestigioși autori¹, se afirmă că „contabilitatea este o disciplină de graniță apărută relativ recent“.

Această afirmație nu este urmată și susținută cu argumente, ci se sprijină pe faptul că contabilitatea recurge la „folosirea rațională a unor noțiuni de matematică, juridice și economice“ (pg. 9).

Desigur, clasarea contabilității într-o ramură sau alta a științelor constituie o problemă fundamentală pentru teoria acestei discipline, deoarece punctul de vedere adoptat se răsfrânge și orientează întreaga muncă teoretică și practică din acest domeniu, determinând totodată poziția sa în relațiile cu celelalte științe.

Este oare contabilitatea o disciplină de graniță, vizînd un domeniu de cercetare interdisciplinar? Pentru a răspunde la această întrebare credem că este necesar mai întîi să știm ce este o disciplină de graniță și dacă contabilitatea prezintă sau nu trăsăturile specifice ale unei asemenea discipline.

Materialismul dialectic ne învață că „diferitele forme de mișcare ale materiei se întrepătrund, formele mai simple trecînd în forme mai complexe, iar acestea înglobează și formele mai simple. Acestor treceri de la o formă la altă formă le corespund așa zisele științe de tranziție sau științe de graniță“ [4]. Ca exemplu ni se oferă trecerea de la forma fizică de mișcare la forma chimică, iar întrepătrunderea acestor două forme de mișcare sînt studiate de chimia fizică și fizica chimică. Chimia fizică are obiect comun cu chimia și metode comune cu fizica, dar bineînțeles atît obiectul cît și metodele sînt modificate într-un mod propriu. Chimia fizică este o disciplină tipică de graniță pentru că obiectul său constituie parte a chimiei, dar el este studiat folosind metodele și teoriile fizicii.

De asemeni, domeniul în care se întretaie fizica cu biologia este studiat de biofizică, iar domeniul în care interacționează chimia cu biologia — de biochimie. Biofizica și biochimia realizează o perspectivă fizică și chimică asupra vieții, punînd în evidență specificul calitativ al

---

¹ Prof. dr. doc. Ștefan I. Dumitrescu și dr. Dimitrie Toma, *Principii ale contabilității*, Ed. didactică și pedagogică, București, 1973.

acesteia. Rezultă, așadar, că trăsătura specifică a disciplinelor de graniță constă în întrepătrunderea diferitelor discipline științifice și implicit a metodelor lor.

Prin urmare, disciplinele de graniță sau limitrofe studiază domeniile de tranziție de la o formă de mișcare la alta, cea ce nu corespunde domeniului studiat de contabilitate.

În cercetarea obiectului său și în realizarea sarcinilor sale contabilitatea folosește, fără îndoială și în mod rațional, noțiuni de matematică, juridice și economice precum și metode proprii a altor discipline, dar aceasta nu constituie o trăsătură specifică contabilității. Fenomenul caracterizează și alte discipline ca o consecință a procesului general de integrare a științei.

Apartenența disciplinei contabile la ramura științelor sociale a fost demonstrată cu o erudiție rară încă la începutul secolului trecut de către R.P. Coffy. În lucrarea sa „La tenue des livres à parties doubles” (1833), prezentată Academiei franceze, el combate caracterul arbitrar al încadrării contabilității în grupa științelor matematice și fundamentează apartenența ei la științele economice. Totodată el relevă într-o formă magistrală utilitatea socială și importanța contabilității pentru activitatea economică.

În epoca noastră problema clasificării științelor după principiile dialecticii, și gruparea lor într-un sistem, a constituit o preocupare a multor oameni de știință din țările socialiste [2]. În U.R.S.S., de exemplu, problema aceasta a fost supusă cercetărilor o dată cu făurirea economiei socialiste ca o necesitate de prim ordin atât pentru activitatea practică cât și pentru cerințele învățământului superior. O sinteză a cercetării în această direcție o găsim în lucrarea intitulată „Sistemul științelor economice”, elaborată de un colectiv de autori sovietici.

După acești autori disciplinele economice sînt împărțite în trei grupe: grupa științelor economice generale, grupa științelor economice de ramură și grupa științelor economice speciale. Disciplinele din ultima grupă, în care este inclusă și contabilitatea, studiază aspectele esențiale ale orînduirii socialiste în ansamblu într-o formă mai concretă [5]. Ele adaptează tezele teoriei generale a economiei politice la condițiile specifice ale diferitelor sfere de activitate economică. Prin științele speciale, cărora le oferă baza teoretică și metodologică, economia politică nu numai că se particularizează și se concretizează, dar capătă noi dimensiuni de ramificare și totodată găsește în aceste discipline instrumentul de aplicare practică a teoriei sale. Teoria economică nu se poate uni cu practica economică decît prin intermediul științelor economice speciale. Între economia politică și științele economice speciale există o legătură organică de interdependență și intercondiționare, fără însă ca acest lucru să însemne o identificare a obiectului lor [6].

Contabilitatea făcînd parte din grupa științelor economice speciale are un domeniu de investigație larg, cuprinzînd toate ramurile econo-

mice. Ea nu numai că particularizează legile economice generale, concretizând acțiunea lor, dar își elaborează atît propria teorie cît și propria tehnică de aplicare a teoriei generale și a celei de ramură, concretizată și adaptată condițiilor specifice ale diferitelor sfere de activitate.

Contabilitatea se delimitează atît de disciplinele din aceeași grupă — fiecare dintre acestea avînd obiectul propriu de cercetare —, cît și de disciplinele din grupa științelor economice de ramură. Față de acestea din urmă contabilitatea se deosebește prin faptul că nu „preia“ obiectul de studiu de la economia politică, ci și-l „obiectivizează“ singură, folosînd în acest scop propria sa tehnică. Pentru reflectarea și studiarea mișcărilor de valori din cadrul procesului de reproducție contabilitatea se folosește de teoria sa proprie. Relația cu economia politică constă în faptul că studiază obiectul său ținînd seama de natura relațiilor sociale de producție și de cerințele legilor economice. Cu alte cuvinte, economia politică oferă contabilității, ca și filozofia științelor particulare, o „teorie generală a cunoașterii“ și în aceasta constă baza teoretică pe care contabilitatea o preia de la economia politică. Relațiile contabilității atît cu economia politică cît și cu celelalte discipline economice nu prezintă cîtuși de puțin trăsături caracteristice disciplinelor de graniță.

Prin urmare contabilitatea nu poate fi încadrată arbitrar în grupa disciplinelor de graniță deoarece nu acoperă domenii de tranziție, nu este o metodă folosită în cercetarea obiectului altei științe. Cercetările contemporane au reușit să demonstreze că știința contabilității se prezintă ca un sistem logic și coerent de principii și legități ce derivă din particularitățile obiectului său de studiu, ale metodei sale de cercetare, care îi asigură o deplină justificare pentru încadrarea ei în categoria științelor economice [6].

Această concluzie la care s-a ajuns în cercetarea științifică contemporană este, de altfel, pe deplin confirmată de practica economică de pretutindeni.

BIBLIOGRAFIE

1. Engels, Fr., *Dialectica naturii*, Ed. politică, 1965.
2. Quedrov, M., *Principiile în clasificarea științelor*, Analele româno-sovietice, nr. 2/1963.
3. Ostrovițeanov, V. K., *Sistemul științelor economice*, Ed. Nauka, Moscova, 1968.
4. Popovici, C., Săhleanu, V., *Dialectica metodelor în cercetarea științifică*, Ed. științifică, București, 1966.
5. Enache, Gh., *Locul și rolul contabilității în sistemul științelor economice*, Revista de contabilitate, nr. 7/1970.
6. Puchiță, V., Sandu, C., *Contabilitatea în sistemul științelor economice*, Revista de contabilitate, nr. 5/1971.
7. Tămășan, T., *Contribuții la definirea obiectului și metodei contabilității*, Teză de doctorat, Univ. Timișoara, 1971.

IS ACCOUNTING A LIMITROPHE SCIENCE?

(Summary)

The present article combats the statement made by some authors who unduly include accounting into the category of cotorminous subject-matters. After having made a survey of the opinions in the technical literature concerning this problem, the author introduces the essential characteristics of cotorminous subject-matters, pointing out the fact that since accounting does not deal with a trasitory field it cannot be classified among this category of subject-matters.

Based on technical literature and his own research the author proves the affiliation of accounting to economics.

I. P. Cluj. Municipiul-Cluj-Napoca,
1975-cd. 329

În cel de al XX-lea an de apariție (1975) *Studia Universitatis Babeș-Bolyai* cuprinde fasciculele :

matematică
fizică
chimie
geologie—geografie
biologie
filozofie
științe economice
științe juridice
istorie
filologie

На XX году издания (1975) *Studia Universitatis Babeș—Bolyai* выходит следующими выпусками :

математика
физика
химия
геология—география
биология
философия
экономические науки
юридические науки
история
филология

Dans leur XX-e année de publication (1975) les *Studia Universitatis Babeș—Bolyai* comportent les fascicules suivantes :

mathématiques
physique
chimie
géologie—géographie
biologie
philosophie
sciences économiques
sciences juridiques
histoire
philologie

43 895

Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și
prin difuzorii de presă

Lei 10